

บทที่ 6

ความรับผิดเพื่อละเอียดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น

หลักกฎหมายมีว่า “He who breaks must pay” หมายความว่า “บุคคลผู้ก่อให้เกิดความเสียหายนั้นต้องรับผิด” หรือตรงกับคำกล่าวที่ว่า “ใครทำกรรมใดย่อมต้องรับผิดในผลของกรรมนั้น” ซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายอาญาที่ว่าบุคคลข้าศึกองรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้ “กระทำ” และเป็นไปตามหลักความรับผิดเพื่อละเอียดในกรณีแรกคือความรับผิดเพื่อละเอียดอันเกิดจากการกระทำของตนเองดังได้กล่าวมาข้างต้น

อย่างไรก็ตี ในบางกรณีอาจปรากฏข้อเท็จจริงว่ามีการกระทำละเมิดและรู้ตัวผู้กระทำละเมิดอันอาจพิจารณาได้อยู่ แต่บุคคลนั้นกลับเป็นบุคคลที่ไม่มีปัญญาจะชดใช้ให้ ซึ่งอาจเป็นด้วยเหตุโง่เขลา거나 ปัญญาหรือความอ่อนเยาว์หรือ เพราะความยากจน เช่นนี้ผู้เสียหายก็อาจจะไม่ได้รับการชดใช้ค่าสินใหม่ทดแทน เพราะไม่ทราบว่าจะบังคับเอาบุคคลเหล่านั้นได้อ่ายไร ในท่านองรีดเลือดกับปุณณนั้น และเมื่อเจตนาณของกฎหมายละเอียดคือการเป็นข้าความเสียหายให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สภาพเดิมให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ กฎหมายจึงต้องหาทางให้ผู้เสียหายได้รับการชดใช้ชดเชยความเสียหายให้ได้

ด้วยเหตุดังกล่าวจึงต้องมีการกำหนดความรับผิดเพื่อละเอียดในกรณีที่สองขึ้นไว้ในกฎหมายคือกำหนดให้บุคคลอื่นซึ่งแม้เขาจะมิได้มีส่วนรู้เห็นเป็นใจในเหตุละเมิดด้วยเลยต้องมาร่วมรับผิดกับบุคคลผู้กระทำละเมิดซึ่งไม่มีความสามารถในการชดใช้เงิน ความรับผิดของบุคคลเพื่อละเอียดในกรณีเช่นนี้จึงเป็นความรับผิดเพื่อละเอียดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลอื่น และกฎหมายที่กำหนดความรับผิดนี้ไว้คือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 มาตรา 427 มาตรา 429 และมาตรา 430

ข้อสังเกต

1. บุคคลที่มีความรับผิดในกรณีจะต้องมีความสัมพันธ์กับผู้ทำละเมิด และบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับผู้ทำละเมิดจะต้องเป็นบุคคลที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น ถ้าเป็นบุคคลอื่นนอกเหนือจากบุคคลเหล่านี้ แม้ว่าจะมีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดเพียงใดก็ตาม เขายังไม่ต้องรับผิดเพื่อละเมิดในกรณี

2. บุคคลที่กฎหมายกำหนดให้รับผิดตามมาตรา 425, 427, 429 และ 430 นี้มีความรับผิด เพราะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้ทำละเมิด มิใช่เพราะเหตุว่าบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ผิดเอง ดังนั้น มาตราห้าสิ่งนี้จะนำมาใช้ก็ต่อเมื่อบุคคลเหล่านี้มีความส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำละเมิดด้วยเท่านั้น

3. ถ้าบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันเหล่านี้ได้ทำละเมิดร่วมกัน ก็ย่อมต้องร่วมกันรับผิดตามมาตรา 432 อันเป็นบทบัญญัติของการกระทำละเมิดร่วมกัน และต้องร่วมกันรับผิดโดยผลของการกระทำละเมิดด้วยคนสอง จะนำมาตรา 425 ถึง 430 อันเป็นบทบัญญัติให้บุคคลต้องร่วมรับผิดกับผู้ทำละเมิด ซึ่งเป็นความรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำการของบุคคลอื่นมาใช้บังคับไม่ได้ (ทั้งนี้ยกเว้นกรณีตามมาตรา 428 ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป)

บทบัญญัติทั้งหลายในสี่มาตรานี้บัญญัติขึ้นมาโดยมีเหตุพิเศษซึ่งกฎหมายเห็นสมควรให้บุคคลเหล่านี้ต้องรับผิดแม้เขายังไม่ใช่เป็นผู้กระทำละเมิดโดยตรง เหตุผลพิเศษ คือ

1. เหตุผลในแห่งหน้าที่การงาน ดังสูภาษิตกฎหมายที่ว่า “*Qui facit per alium facit per se*” (ผู้กระทำการโดยผ่านผู้อื่นต้องรับผลของการกระทำนั้นดูว่าตนทำเอง) เช่นเรื่องนายจ้าง-ลูกจ้าง ซึ่งลูกจ้างทำงานผลประโยชน์ที่ได้ตกแก่นายจ้าง หรือตัวการ-ตัวแทน ซึ่งตัวแทนทำงานให้ตัวการ ผู้ที่ได้รับประโยชน์ก็คือตัวการ ถ้าหากคนทำงานนั้นทำความเสียหายอย่างหนึ่งอย่างใดเจ็บ ตัวการก็ควรที่จะต้องรับผิดชอบด้วย นี่คือตัวอย่างว่ามีเหตุผลในแห่งหน้าที่การงาน

กฎหมายที่กำหนดขึ้นโดยอาศัยเหตุผลนี้ได้แก่มาตรา 425 คือบุคคลที่มีสถานะเป็น“นายจ้าง” ของลูกจ้างผู้ทำละเมิด ต้องร่วมรับผิดกับลูกจ้างนั้น และมาตรา 427 คือบุคคลที่มีสถานะเป็น“ตัวการ” ต้องร่วมรับผิดกับตัวแทนซึ่งทำละเมิด

2. เหตุผลของหน้าที่ความสัมพันธ์ในการที่จะต้องคอยเลี้ยงดู การดูแล การให้การศึกษาอบรมสั่งสอนต่างๆ ความสัมพันธ์ในการที่จะคอบคูและมัคระวังบุคคลอื่น เช่น ความรับผิดชอบบิดามารดาผู้ต้องรับผิดร่วมกับผู้เยาว์ กฎหมายมีเหตุผลพิเศษที่ว่าบิดามารดาที่ต้องคอบรรภะดูแลผู้เยาว์ไม่ให้ไปทำความเสียหายให้แก่ผู้อื่น หากผู้เยาว์ไปทำความเสียหายขึ้นแสดงว่าบิดามารดา

นั้นขาดความระมัดระวัง หรือผู้ที่รับคุณแล้วไม่รีความสามารถไว้ หรือครูซึ่งรับคุณแล้วเกินนักเรียน ปลดอย่างผู้ที่รีความสามารถไปก่อเหตุทำละเมิด บุคคลเหล่านี้ก็อาจจะต้องรับผิดชอบ เห็นได้ว่าเป็นเหตุผลพิเศษในเบื้องหน้าที่ในการดูแลรักษา ให้การศึกษา ให้การอบรมต่าง ๆ กฎหมายจึงเห็นสมควรให้บุคคลเหล่านี้เข้าร่วมรับผิดชอบ แม้เขาจะไม่ใช่ผู้กระทำละเมิดก็ตาม

ความรับผิดเพื่อละเอียดอันเกิดจากการกระทำการกระทำการของผู้อื่น มือญี่ 4 มาตราดังต่อไปนี้

1. มาตรา 425 ความรับผิดของนายจ้าง
2. มาตรา 427 ความรับผิดของตัวการ
3. มาตรา 429 ความรับผิดของบิดามารดาหรือผู้อนุบาล
4. มาตรา 430 ความรับผิดของครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือผู้รับคุณแล้ว

ตารางความรับผิดเพื่อละเอียดอันเกิดจากการกระทำการกระทำการของบุคคลอื่น

มาตรา	ผู้รับผิดซึ่งมิได้กระทำละเมิด	ร่วมรับผิด	ผู้ที่ทำละเมิด
425	นายจ้าง	⇒	ลูกจ้าง
427	ตัวการ	⇒	ตัวแทน
429	บิดามารดา / ผู้อนุบาล	⇒	ผู้เยาว์ / ผู้วิกฤติ
430	ครูบาอาจารย์ / นายจ้าง / ผู้ดูแล	⇒	บุคคลไร้ความสามารถ

1. ความรับผิดของนายจ้างตามมาตรา 425

แนวคิดในเรื่องความรับผิดของนายจ้าง เริ่มขึ้นจากหลักกฎหมายดั้งเดิมที่ถือว่านายจ้างต้องรับผิดเพื่อละเอียดของลูกจ้างเฉพาะกรณีที่ปรากฏว่านายจ้างเป็นผู้ออกคำสั่งหรือมีส่วนร่วมกระทำการนั้น และมีการเปลี่ยนแปลงหลักให้กว้างขึ้น เพราะเห็นว่าหลักเกณฑ์ทำให้ความรับผิดของนายจ้างแคบไป และผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าที่ควร โดยถือว่า “นายจ้างต้องรับผิดในผลละเอียดซึ่งนายจ้างได้ออกคำสั่งโดยตรงหรือโดยปริยายให้ลูกจ้างกระทำการนั้น ทั้งนี้โดยให้พิจารณาถึงสภาพของการงานที่นายจ้างมอบหมายให้ลูกจ้างปฏิบัติเป็นสำคัญ”⁵⁴

⁵⁴ ประภาสน์ อวยชัย, “ความรับผิดเพื่อละเอียดในทางการที่จ้าง,” บทบัญชีต., (ก.ค.2506), หน้า 581-582.

แต่ไม่ว่าจะใช้หลักเก่าหรือหลักใหม่ก็ขังคู่ไม่เป็นธรรมและยากแก่การวินิจฉัยยุติ ดังนั้น ในเวลาต่อ ๆ มา จึงมีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดใหม่เป็นความคิดตามที่ปรากฏในปัจจุบัน ซึ่งนานาประเทศต่างยอมรับให้ “นายจ้างต้องร่วมรับผิดกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิดที่ลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้าง”

สำหรับประเทศไทย มีหลักให้นายจ้างรับผิดในการทำละเมิดของลูกจ้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา (ท่าที่คันคว้านได้) โดยใช้คำว่า “นายเงินกับท่าส” ซึ่งปรากฏอยู่ในกฎหมายตราสามดวง เช่น กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ มาตรา 7 กฎหมายลักษณะวิวาท มาตรา 13 และกฎหมายลักษณะท่าส มาตรา 9 เป็นต้น จนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ หลักนี้ยังคงใช้กันอยู่ และได้เปลี่ยนจากนายเงินกับท่าสเป็นคำว่า “นายกับบ่าว” ในสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อมาเมื่อได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2466 บรรพ 1 และ 2 ก็เปลี่ยนใหม่อีกครั้ง โดยใช้คำว่า “นายจ้างและลูกจ้าง” ปรากฏอยู่ในมาตรา 189 ซึ่งบัญญัติว่า “นายจ้างกับลูกจ้างจะต้องร่วมกันรับผิดในผลแห่งละเมิดซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น” ครั้งหลังสุด ได้มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับกฎหมายเรื่องนี้คือเปลี่ยนจากมาตรา 189 เดิม มาเป็นมาตรา 425 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2468 ซึ่งใช้บังคับอยู่จนถึงปัจจุบันนี้

บทบัญญัติที่นำมาใช้บังคับให้นายจ้างรับผิดเพื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำการของลูกจ้างคือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 425

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 425 บัญญัติว่า “นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิดซึ่งลูกจ้างได้กระทำไปในทางการที่จ้าง”

“An employer is jointly liable with his employee for the consequences of a wrongful act committed by such employee in the course of his employment.

บพนัญติมาตราเรื่องนี้ร่างขึ้นโดยอาศัยเทบบเคียงจากประมวลกฎหมายแพ่งเยอร์มัน มาตรา 831³ โดยกฎหมายเยอร์มันใช้คำว่าลูกจ้างก่อให้เกิดขึ้น “ในระหว่างปฏิบัติงานจ้าง” (in the performance of his work) อย่างไรก็ตี กฎหมายของทั้งสองประเทศมีให้ความและความหมายคล้ายกันในทำนองว่า นายจ้างต้องรับผิดร่วมกับลูกจ้าง หากลูกจ้างกระทำการทำละเมิดในการปฏิบัติหน้าที่การงานให้นายจ้าง ตามกฎหมายของทั้งสองประเทศนายนายจ้างอาจอ้างข้อยกเว้นความรับผิดได้ 2 กรณี คือ พิสูจน์ว่าตนใช้ความระมัดระวังในการจัดหารือความคุ้มครองลูกจ้างไว้แล้ว (ส่วนนี้ กฎหมายไทยไม่มี) และพิสูจน์ว่าความเสียหายดังกล่าวเกิดขึ้นอยู่ด้วย แม้จะได้ใช้ความระมัดระวังแล้วก็ตาม (กฎหมายไทยก็มิได้บัญญัติข้อยกเว้นเรื่องนี้ไว้ช่นกัน แต่มีนักกฎหมายบางท่านเห็นว่าข้อยกเว้นที่อ้างเห็นนี้ก็คือการอ้างว่าเป็นเหตุสุดวิสัยนั่นเอง ซึ่งถ้าได้เกิดขึ้นแล้ว นายจ้างรวมทั้งลูกจ้างทางต้องรับผิดอย่างใดด้วยไม่)⁴⁵

กฎหมายอังกฤษวางแผนหลักว่า นายจ้างต้องรับผิดเพื่อ compensation ที่ลูกจ้างได้ทำไปในทางการของการจ้าง (During the Course of Employment) กฎหมายฝรั่งเศสมาตรา 1384 ก็มีหลักว่า นายจ้างต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดแก่บุคคลที่สามซึ่งลูกจ้างได้ทำไปในหน้าที่ที่ตนจ้าง (Dans les fonctions auxquelles ils les ont employés) โดยกฎหมายของประเทศทั้งสองไม่อนุญาตให้นายจ้างแก้ตัวว่าเข้าได้ใช้ความระมัดระวังหรือเขามิได้มีส่วนผิดในเหตุนั้นด้วย⁴⁶ ดังนั้นแนวคิดในเรื่องความรับผิดของนายจ้างในผลแห่งละเมิดที่ลูกจ้างกระทำการลื้งแบ่งออกได้ 2 แนว⁴⁷ ดังนี้คือ

³A person who employs another to do any work is bound to compensate for damage which the other unlawfully causes to a third party in the performance of his work. The duty to compensate does not arise if the employer has exercised ordinary care in the choice of the employee, and, where he has to supply appliances or implements or to superintend the work, has also exercised ordinary care as regards such supply or superintendence, or if the damage would have arisen, not with standing the exercise of such care.

⁴⁵ ประภาสน์ อวยชัย, (ความรับผิดเพื่อละเมิดในทางการที่จ้าง,) บพนธพิท, (ก.ค. 2506) หน้า 590.

⁴⁶ อิงค์ก้าต์ กฤชณจินดา, “ในทางการที่จ้าง” ฉลลพาน, เล่มที่ 6 ปีที่ 30 (2506) หน้า 20-22.

⁴⁷ เพจิตร ปุณณพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิดในผลแห่งการละเมิดของลูกจ้าง, (อุบลราชธานี : โรงพิมพ์อิสานการพิมพ์, 2507).

1. ถือว่าเป็นความผิดเด็ดขาด นายจ้างซึ่งต้องมีความรับผิดโดยไม่อาจโต้แย้งได้ ประเทศที่ถือตามแนวความคิดนี้ ได้แก่ อังกฤษ อเมริกา ฝรั่งเศส อิตาลี ไทย เป็นต้น
2. ถือว่าเป็นความรับผิดไม่เด็ดขาด นายจ้างอาจพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานความผิดได้ ประเทศที่ถือตามแนวความคิดนี้ ได้แก่ สวีเดน ญี่ปุ่น เป็นต้น

เหตุผลที่กฎหมายญี่ปุ่นถือให้นายจ้างต้องรับผิดชอบเป็นเหตุผลที่เหมาะสมซึ่งกฎหมายของนานาประเทศต่างเห็นพ้องด้วยให้สมควรมีการกำหนดความรับผิดเช่นนี้ไว้ เพราะวัตถุประสงค์ของการบัญญัติกฎหมายจะเน้นก็เพื่อประโยชน์แก่ผู้เสียหาย ให้ผู้เสียหายลดความสูญเสียหรือให้คืนสูญเสียตามที่ได้蒙受มา ให้เรียกเอาแก่ลูกจ้างเท่านั้น ผู้เสียหายก็คงจะไม่ได้รับชดใช้ การบังคับใช้กฎหมายก็จะไร้ผล อีกทั้งเห็นว่างานที่ลูกจ้างทำนั้นก็เป็นการทำหนทางจ้าง ทำเพื่อนายจ้าง นายจ้างได้รับประโยชน์จากการลงทุนของลูกจ้างเป็นผู้รับผลของงานที่ทำ ตัวนายจ้างเองก็มีอำนาจควบคุมลูกจ้าง อีกทั้งนายจ้างก็มีความสามารถในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้ดีกว่าลูกจ้างตัวอื่น นอกจากนี้ท้ายที่สุดนายจ้างก็ไม่ได้เสียอะไรเพิ่มขึ้นกับลูกจ้างในจำนวนเงินที่ตนชดใช้ให้ผู้เสียหายไปอยู่ดี

การวินิจฉัยความรับผิดของนายจ้าง ตามมาตรา 425 มีหลักเกณฑ์เป็นขั้นตอนดังนี้คือ

1. การกระทำการของลูกจ้างเป็นการละเมิดต่อบุคคลอื่น
2. มีความสัมพันธ์เป็นนายจ้างและลูกจ้างกันในขณะกระทำละเมิด
3. การกระทำการของลูกจ้างเป็นการละเมิดในทางการที่จ้าง

● การกระทำการของลูกจ้างเป็นการละเมิดต่อบุคคลอื่น

ลูกจ้างต้องมีการกระทำ (รวมทั้งการดูแลรักษาทรัพย์สินของบุคคลอื่น) ที่อันตนพึงต้องทำเพื่อป้องกันผล) อันเป็นการละเมิด เป็นเหตุให้ตัวลูกจ้างเองต้องรับผิดตามมาตรา 420 หรือ 423 แล้วแต่กรณี กรณีที่ลูกจ้างกระทำการอันเป็นการผิดสัญญาโดยไม่เป็นธรรม เมื่อนายจ้างยื่นใบฟ้องความผิดร่วมด้วย แม้ถึงว่าจะเป็นนายจ้าง-ลูกจ้างกันและได้กระทำในทางการที่จ้างก็ตาม มาตรา 425 นำมาใช้ต่อเมื่อผู้ทำละเมิดเป็นลูกจ้างและกระทำการละเมิดต่อบุคคลอื่นด้วย หากการละเมิดนั้นทำด้วยความประมาท ไม่ได้ตั้งใจ

ลูกจ้างทำให้ทรัพย์สินของนายจ้างเสียหาย โดยไม่มีผู้อื่นเสียหาย นายจ้างย่อมเป็นผู้เสียหายเอง จึงไม่ใช่กรณีตามมาตรา 425

การละเมิดของลูกจ้างนี้ นายจ้างต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือรู้เห็นในการกระทำนี้ และต้องไม่มีส่วนผิดในเหตุนั้นด้วย เพราะหากมีการกระทำการท่องนายจ้างอันเป็นความผิดด้วยแล้วความรับผิดของนายจ้างย่อมไม่ใช่กรณีที่เป็นความรับผิดเพื่อประเมินค่าเสียหายจากการกระทำการท่องบุคคลอื่น ตามความหมายของมาตรานี้

ตัวอย่าง นายจ้างใช้ให้ลูกจ้างไปถักทรัพย์ของผู้อื่นหรือทำร้ายผู้อื่น ลูกจ้างมีความรับผิดเพื่อประเมินตามมาตรา 420 นายจ้างก็เป็นผู้ผิดด้วยในฐานะเป็นผู้ช่วยส่งเสริมให้ผู้อื่นทำละเมิด อันเป็นการลงใจให้ผิดต่อบุคคลอื่น ตามมาตรา 420 ฐานะของนายจ้างจึงเป็นผู้ร่วมทำละเมิดกับลูกจ้าง ตามมาตรา 432 วรรคแรก ความรับผิดของนายจ้างจึงไม่ใช่กรณีที่จะวินิจฉัย ตามมาตรา 425

ตัวอย่าง นายจ้างใช้ให้ลูกจ้างขับรถไปซื้อของ โดยที่รู้อยู่แล้วลูกจ้างขับรถไม่ชำนาญและขับไม่ดี ลูกจ้างขับรถไปตามคำสั่งเป็นเหตุให้ชนผู้อื่นบาดเจ็บ ลูกจ้างผิดเองฐานที่ประมาทเลินเล่อขับรถไม่ชำนาญแล้วยังฝืนกระทำการ ตามมาตรา 420 ขณะเดียวกันนายจ้างก็มีความผิดด้วยในการประมาท เลินเล่อใช้ผู้ที่ขับรถไม่เป็นให้ขับรถเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายขึ้น อันเป็นความผิดตามมาตรา 420 การกระทำการของลูกจ้างและนายจ้างจึงเป็นเรื่องต่างคนต่างประมาทเป็นเหตุให้เกิดความเสียหาย เท่ากับต่างคนต่างทำละเมิดจึงต้องรับผิดในผลละเมิดที่ตนเองกระทำ กรณีไม่ใช่เรื่องละเมิดร่วมตามมาตรา 432 และไม่ใช่กรณีที่ให้นายจ้างต้องรับผิดตามมาตรา 425 (ฎีกาที่ 1980/2505)

- มีความสัมพันธ์กับฐานะนายจ้างลูกจ้างในขณะกระทำการ
ในการวินิจฉัยความสัมพันธ์ต้องแยกพิจารณาเป็น 2 ตอน คือ เป็นนายจ้าง-ลูกจ้างกันหรือไม่ และขณะกระทำการเป็นนายจ้างลูกจ้างหรือไม่
อย่างไรเป็นนายจ้าง-ลูกจ้าง นายจ้าง-ลูกจ้างเกิดขึ้นโดยความสัมพันธ์ตามสัญญาที่เรียกว่า สัญญาจ้าง สัญญาจ้างมี 2 ประเภทคือ สัญญาจ้างแรงงานและสัญญาจ้างทำงาน (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 575 กับ มาตรา 587)

จ้างแรงงานนั้นมีคู่กรณี 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “นายจ้าง” อีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “ลูกจ้าง” ในขณะที่การจ้างทำงานของมีคู่กรณี 2 ฝ่าย เช่นเดียวกัน ฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “ผู้ว่าจ้าง” อีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “ผู้รับจ้าง” เพราะฉะนั้นคำที่ใช้เรียกจึงไม่เหมือนกัน จึงอยู่กันว่าเป็นสัญญาจ้างอะไร

สัญญาจ้างแรงงานมีลักษณะอย่างไรให้พิจารณาตามมาตรา 575 และ 583

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 575 บัญญัติว่า “อันว่าจ้างแรงงานนั้นคือสัญญาซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่าลูกจ้าง คงจะทำงานให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่านายจ้าง และนายจ้างคงจะให้สินจ้างตลอดเวลาที่ทำงานได้”

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 583 บัญญัติว่า “ถ้าลูกจ้างจะใจขัดคำสั่งของนายจ้าง อันชอบด้วยกฎหมายก็ตี หรือละเลยไม่นำมาต่อคำสั่ง เช่น วันนั้นเป็นอาทิตย์ก็ตี ละทิ้งการทำงานไปเสียก็ตี กระทำการผิดอย่างร้ายแรงก็ตี หรือทำประการอื่นอันไม่สมควรแก่การปฏิบัติหน้าที่ของตนให้คุ้ล่วงไปโดยอุกต่องและสุจริตก็ตี ท่านว่านายจ้างจะได้ออกโดยมิพักต้องออกกล่าวล่วงหน้าหรือให้สินไห่มทดแทนก็ได้”

สัญญาจ้างแรงงานมีลักษณะดังนี้

1. ต้องมีสัญญา สัญญานี้เป็นสัญญาต่างตอบแทน คือคู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า ลูกจ้างและคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า นายจ้าง ฝ่ายลูกจ้างมีหน้าที่ต้องทำงานให้นายจ้าง ขณะเดียวกันก็มีสิทธิได้รับสินจ้างตอบแทนการทำงานได้ โดยสัญญาจ้างแรงงานไม่จำต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพราะกฎหมายไม่ได้บังคับไว้ เพียงแต่ให้มีคำเสนอและคำสนองถูกต้องตรงกัน มีการตกลงจ้างและตกลงรับจ้างก็ถือว่าเป็นสัญญาแล้ว ข้อสำคัญสัญญานี้ต้องสมบูรณ์ตามหลักว่าด้วยนิติกรรมสัญญาด้วยกล่าวคือ ต้องมีความสามารถในการทำนิติกรรม ทำด้วยใจสมัคร และสัญญาจ้างนั้นต้องไม่ขัดต่อกฎหมาย และความสงบเรียบร้อยของประชาชนด้วย

2. ลูกจ้างตกลงทำงานโดยอุต্তภัยได้บังคับบัญชาของนายจ้าง หน้าที่ของลูกจ้างเมื่อตกลงทำสัญญาแล้วก็คือ จะต้องเชื่อฟังคำสั่งของนายจ้าง อำนวยการบังคับบัญชาในหน้าที่การทำงานตอกย้ำแก่นายจ้าง นายจ้างมีสิทธิที่จะสั่งให้ไปทำอะไรก็ได้ที่ไม่ผิดกฎหมาย โดยพิจารณาถึงลักษณะงานที่จ้าง

หรือโดยพฤติกรรมที่นายจ้างอาจออกคำสั่งได้โดยชอบ ถ้าลูกจ้างจะใจขัดคำสั่งอันชอบด้วยกฎหมาย
หรือละเลยไม่นำพาต่อคำสั่ง เช่นว่านี้เป็นอาชิญคดี นายจ้างมีสิทธิไล่ออกได้โดยไม่ต้องบอกกล่าว
ล่วงหน้า (มาตรา 583) ยานาการบังคับบัญชาของนายจ้างนี้ นอกจากจะเป็นการสั่งให้ลูกจ้างปฏิบัติ
การอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ยังรวมถึงการสั่งให้ลูกจ้างทำงานนั้นด้วยวิธีใดๆ ก็ได้ด้วย เช่น เจ้า
ของรถให้คนอื่นยืมรถไป เจ้าของให้สารถึงของตนขึ้นไปด้วย เป็นการให้ลูกจ้างทำงานด้วยวิธีขับรถ
ให้ผู้อื่น รถไปชนทรัพย์ผู้อื่นเสียหายเจ้าของรถต้องรับผิดด้วย (ฎีกาที่ 6401/ร.ศ.121) หรือนายจ้างสั่ง
ให้ลูกจ้างขับรถไปรับใช้งานวันเกิดของเพื่อน เมื่อลูกจ้างกระทำละเมิดต่อผู้อื่น นายจ้างก็ต้องรับรับ
ผิดด้วย (ฎีกาที่ 11-12/2495)

เมื่อมีการตกลงทำงานแล้ว แม้สภาพของงานจะเป็นงานที่ต้องอาศัยฝีมือหรือความเชี่ยวชาญ
พิเศษในการทำงาน และแม้อ่านางในการตัดสินใจทำงานจะอยู่ที่ตัวลูกจ้าง เช่น นายแพทย์ พยาบาล
สถาปนิก ฯลฯ แต่มีลักษณะของการจ้างเป็นสัญญาจ้างแรงงานแล้ว ก็ถือว่าเป็นสัญญาจ้างแรงงาน

3. นายจ้างตกลงให้สินจ้างแก่ลูกจ้าง⁵⁸ การให้สินจ้างต้องให้เพื่อตอบแทนการทำงานของลูก
จ้าง สินจ้างอาจเป็นเงินหรือทรัพย์สินอื่นใดก็ได้ อาจโดยตรงหรือโดยปริยายก็ได้ และจะมีการตกลง
กันในเรื่องสินจ้างหรือไม่ ไม่ใช่ข้อสำคัญ แต่ต้องเป็นที่เข้าใจได้ว่าในลักษณะงานที่ทำนั้นจะมีการ
ให้สินจ้างแก่กัน

กรณีที่เป็นการรับทำงานโดย “มิได้กล่าวถึงเรื่องสินจ้าง” อาจแยกพิจารณาได้ 2 กรณีคือ

(ก) ถ้าเป็นกรณีที่งานนั้นเป็นที่เห็นได้ว่า ไม่น่าจะทำให้เปล่าๆ ถือว่าเป็นการให้คำมั่นว่าจะ⁵⁸
ให้สินจ้างโดยปริยายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 576 ที่ว่า “ถ้าตาม
พฤติกรรมไม่อาจคาดหมายได้ว่างานนั้นจะพึงทำให้เปล่าๆ ใช้ร ท่านย่อมถือเอาโดย
ปริยายว่ามีคำมั่นจะให้สินจ้าง” เช่น แดงและคำใบ้ด้วยกันที่ยื่อรับของผู้อื่น ซึ่งแดงนำรถ

⁵⁸ กฎหมายอังกฤษ ลูกจ้างไม่จำเป็นต้องมีสินจ้างหรือสัญญา การทำงานให้เปล่าก็ถือว่าเป็นลูกจ้างนายจ้างได้ (ดู ไฟจิตร บุญญพันธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความรับผิดในผลแห่งการ
ละเมิดของลูกจ้าง, หน้า 27-28) กฎหมายเยอรมันน์ หากนายจ้างมีอำนาจที่จะสั่งให้ลูกจ้างปฏิบัติการแล้วก็
ถือว่าเป็นลูกจ้างนายจ้างกันแล้ว ทั้งๆ ที่อาจไม่ต้องให้ค่าจ้างแก่กันก็ได้ (ดู ประภาสน์ อวยชัย, “ความรับผิดเพื่อ
ละเมิดในทางการที่จ้าง,” หน้า 592).

ไปฝากไว้ 2 คัน แล้วแต่งขับมาของหนึ่งคัน อีกคันหนึ่งคำขับตามมา เพื่อไปซ่อนยังอยู่รอดของแดง ระหว่างทางคำขับรถโดยประมาณพื้นที่บ้านดึง พฤติการณ์เพียงเท่านี้ย่อมแสดงอยู่แล้วว่าดำเนินการใดๆ ให้ทำในกิจกรรมของแดง โดยแต่งใช้ให้ทำ เป็นที่เห็นได้ว่าไม่ใช่เป็นการทำให้เปล่า ย้อนถือเอาโดยปริยายว่ามีคำมั่นจะให้สินจ้างตามมาตรา 576 จึงฟังได้ว่าดำเนินลูกจ้างของแดง (ฎีกาที่ 1653/2500)

(ข) ถ้าเป็นกรณีที่มีการขอร้องให้ทำ งาน หรือขันอาสาทำให้เปล่า เช่น ขอให้ช่วยยกของสั่งให้ รับฝากของไว้ หรือขอโดยสารไปด้วย โดยพฤติการณ์ที่ไม่น่าจะทำให้เข้าใจว่าจะเรียกสินจ้างแก่กัน ย่อมไม่ถือว่าเป็นสัญญาจ้างแรงงาน แต่อาจเป็นเรื่องสัญญาตัวแทนมีความสัมพันธ์กันในฐานะตัวการและตัวแทน ตามมาตรา 830 เพราะการเป็นตัวแทนไม่มีสิทธิได้บำเหน็จ เว้นแต่จะมีข้อตกลงหรือทางปฏิบัติหรือมีธรรมเนียมให้เรียกกันได้ ในเรื่องของการจ่ายสินจ้างนั้น ให้จะเป็นผู้จ่ายหรือผู้รับก็ได้ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าจะต้องมีการจ่ายสินจ้างเพื่อตอบแทนการทำงานนั้น โดยเฉพาะในเรื่องสินจ้างและอำนาจการบังคับบัญชาของนายจ้างจะเป็นหลักสำคัญที่ช่วยในการวิจัยว่าอยู่ในฐานะเป็นลูกจ้างหรือไม่และเป็นลูกจ้างของผู้ใด (ฎีกาที่ 318/2500) ส่วนกำหนดเวลาในการจ่ายค่าจ้างนั้น ไม่จำเป็นต้องจ่ายเป็นรายเดือน อาจจะจ่ายโดยพิจารณาถึงประเภท ขนาด และลักษณะของงานที่ทำ อาจเป็นรายวัน รายสัปดาห์ รายปักษ์ หรือรายปี หรือแม้แต่จ่ายเป็นรายเที่ยงก็ได้ (ฎีกาที่ 3834/2524) การจ่ายค่าจ้างแบบเหมาค่าแรง ค่าลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการทำงานนั้น ตามที่พิพากษากฎีกาที่ 2326/2523 ที่วินิจฉัยว่า จำเลยเป็นผู้รับเหมา ก่อสร้างอาคารและมีผู้รับเหมาช่วงต่อ คุณงานของผู้รับเหมา ก่อสร้างโดยประมาณ เป็นเหตุให้ทรัพย์สินของโจทก์เสียหาย จำเลยก็ต้องรับผิดชอบจ่ายเงินคุณงานของผู้รับเหมาช่วงเพื่อให้พ้นความรับผิดชอบได้ไม่ และแม้แต่การจ้างจะไม่ปรากฏชัด แต่หากการงานนั้นทำในกิจการหารายได้ให้เข้าของ ก็ถือว่าเป็นลูกจ้างได้ด้วย (ฎีกาที่ 197/2506)

ฎ. 2120/2529 แม้ ศ. จะเป็นคนขับรถโดยสารคันเกิดเหตุของจำเลยที่ 3 จะเป็นเพียงผู้รับจ้างขับรถเป็นรายเที่ยงก็ถือได้ว่า ศ. เป็นลูกจ้างและขับรถโดยสารคันเกิดเหตุในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 3 จำเลยที่ 3 จึงต้องร่วมรับผิดชอบ ศ. ในผลแห่งละเมิด

หุนส่วนผู้จัดการของห้างหุนส่วนจำกัดต้องร่วมรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกโดยไม่จำกัดความรับผิดในแห่งละเมิดที่ห้างหุนส่วนฯ ก่อให้เกิดขึ้น

- ขณะกระทำละเมิดเป็นลูกจ้างนายจ้างกันหรือไม่

ความสัมพันธ์ที่เกิดจากสัญญาจ้างแรงงาน ในฐานะนายจ้างลูกจ้างกันนั้นต้องเกิดมีขึ้น และยังไม่ถือว่าสุดคล่องไปแล้วข่มมีการละเมิดนั้น นายจ้างจึงจะมีความผิดตามมาตรา 425

ข้อสังเกต

- 1) เนื่องจากสัญญาจ้างแรงงานอาจเกิดขึ้นได้โดยปริยาย เพราะฉะนั้นบางกรณีการจ้างแรงงานอาจจะเกิดขึ้น หรือรับจ้าง หรือเปลี่ยนแปลง หรือเปลี่ยนตัวนายจ้าง ได้ในบางเหตุการณ์ หรือเกิดขึ้นโดยปริยาย ได้เช่นเดียวกัน

ตัวอย่าง นาย ก. มีเรื่อรับจ้างข้ามฟากแม่น้ำเจ้าพระยา มีคนขับเรือ มีลูกจ้างค้อยเก็บเงิน นาย ก. ได้รับโทรศัพท์เพื่อนซึ่งเคยทำการค้าขากมาด้วยกัน ขอเช่าเรือนาย ก. 3 เดือน และขอให้ส่งคนขับ ช่างเครื่องและพนักงานทั้งหลายตามไปด้วย โดยเขาจะรับผิดชอบจ่ายค่าจ้างเอง นาย ก. จึงจัดส่งเรือ 1 ลำไปให้เพื่อน พร้อมทั้งส่งพนักงานซึ่งเป็นลูกจ้างของนาย ก. ไปด้วย โดยให้อยู่ในความดูแลของเพื่อนนาย ก. หากว่าลูกจ้างของนาย ก. ซึ่งเป็นคนขับเรือได้ประมาทเลินเล่อทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายในขณะทำงานให้กับเพื่อนของนาย ก. ปัญหานี้เกิดขึ้นว่าคราวเป็นนายจ้างในขณะนั้น

เห็นได้ว่าผู้เช่ามีอำนาจบังคับบัญชาสั่งการ เพราะว่ามอบเรือและคนขับไปด้วยแสดงว่าในช่วงระยะเวลาดังกล่าวตน ความเป็นนายจ้าง ลูกจ้างกับนาย ก. นั้นได้ถือสิ่นสุดไปโดยปริยายระยะเวลาหนึ่ง ผู้ที่เป็นนายจ้างคนใหม่ก็คือผู้ที่เช่าเรือไป ดังนั้นมือคนขับเรือทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อขึ้นเรือเป็นเหตุให้เรือล่ม ทำให้ผู้ได้รับความเสียหาย เช่นนี้ ผู้ที่ลูกพ้องให้เป็นจำเลยร่วมในแง่ของการร่วมรับผิดชอบระหว่างนายจ้างและลูกจ้างก็คือผู้เช่าเรือไป นาย ก. เองแม้ว่าจะเป็นนายจ้างเดิมอยู่ก็ไม่ต้องรับผิด เพราะพื้นจากความเป็นนายจ้างชั่วระยะเวลาหนึ่ง (ฎีกาที่ 316-318/2500)

แต่ถ้าผู้เช่าหรือยืมทรัพย์นั้นไม่มีอำนาจบังคับบัญชาโดยตรง และลูกจ้างนั้นก็ยอมรับเงินเดือนของนายจ้างเดิมอยู่ ผลกระทบเป็นไปในทางตรงกันข้าม ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาฎีกาที่ 594/2485 ซึ่งได้วินิจฉัยไว้ว่า มีผู้จ้างรถบรรทุกไปเพื่อรับคนโดยสารและบรรทุกของการจ้างนี้ได้จ้างไปทั้งรถและคนขับด้วย แต่คนขับยังรับเงินเดือนจากเจ้าของรถ เมื่อเกิดความเสียหายขึ้น เพราะความประมาทของคนขับ เจ้าของรถต้องรับผิดชอบเพราะเป็นการกระทำในหน้าที่ไว้ทำงานของเดียวกัน

2) บางครั้งบางกรณีบุคคลหลายคนอาจจะร่วมกิจกรรมในกิจกรรมหนึ่งเข้าด้วยกัน ต่างมีอำนาจปกครองลูกจ้างด้วยกัน มีผลประโยชน์ร่วมกันในการนั้น เพราะฉะนั้นบางกรณีลูกจ้างอาจจะมีนายจ้างหลายคนได้

ตัวอย่าง บริษัทขนส่งจำกัด (บ.ช.ส.) มีรถที่เป็นของบริษัทอยู่ส่วนหนึ่ง แต่มีรถวิ่งไม่พอดังนั้นบริษัทขนส่งก็ให้รถของผู้อื่นมา_r่วมวิ่งกับบริษัทขนส่ง โดยให้พนักงานเหล่านั้นอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของ บ.ช.ส. ผลประโยชน์ก็แบ่งปันกันตามข้อตกลง หากว่าพนักงานของรถร่วมประเภทนี้ขับโดยประมาทไปชนรถอื่น ผู้ที่ถูกฟ้องจำเลยในฐานะนายจ้างก็มีอยู่ 2 คนจำเลยที่ 1 ก็คือบริษัทขนส่ง ในฐานะนายจ้าง จำเลยที่ 2 ก็คือเจ้าของรถร่วม เรียกว่ามีนายจ้างหลายคน ดังนั้นกรณีที่มีการนำกิจกรรมมา_r่วมกัน หรือมาทำประโยชน์หรือมาแสวงหาประโยชน์ร่วมกัน และมีอำนาจในการบังคับบัญชาลูกจ้างด้วยกัน ลูกจ้างนั้นก็อาจจะมีนายจ้างได้หลายคน (ฎีกาที่ 3480/2503, 3503-7/2530, 1848/2524, 1197/2518, 450/2516, 195/2512, 79/2511, 841/2510, 1648/2500)

3) กรณีที่นิติบุคคลเป็นนายจ้าง และลูกจ้างของนิติบุคคลทำละเมิดในทางการที่จ้าง นิติบุคคลนั้นต้องร่วมรับผิดด้วย ตามมาตรา 425 (ฎีกาที่ 1404/2504, 677/2501, 407-408/2515) แต่ผู้จัดการบริษัท หุ้นส่วนผู้จัดการ กรรมการบริษัท ห้างร้านหรืองานไม่ถือว่าเป็นนายจ้างของพนักงานหรือลูกจ้างหรือคนงานในนิติบุคคลนั้น

ตัวอย่าง คนงานทำเสื้อผ้าที่หัวหน้างานเบิกมาขายหายไป โดยหัวหน้างานมิได้ประมาทเลินเล่อ คนงานมีความผิด แต่หัวหน้างานไม่ใช่นายจ้างของคนงาน จึงไม่มีความผิด ตามมาตรา 425⁵⁹ (ฎีกาที่ 38/2496) ลูกจ้างของห้างฯ ทำละเมิด ห้างต้องรับผิดด้วย แต่หุ้นส่วนผู้จัดการไม่ต้องรับผิดตามมาตรา 425 (ฎีกาที่ 624/2515) จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างตำแหน่งพนักงานขับรถ ขับรถของบริษัทในทางการที่จ้าง ไปชนรถจักรยานยนต์ของโจทก์ จำเลยที่ 2 เป็นกรรมการบริษัทไม่ใช่นายจ้างของ จำเลยที่ 1 ย่อมไม่มีความผิด เพราะจำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างของบริษัทไม่ใช่ของจำเลยที่ 3 (ฎีกาที่ 803/2520) หุ้นส่วนจำพวกจำกัดความรับผิดเมื่อจะสอดไปเกี่ยวข้องจัดการงานของห้างหุ้นส่วนจำกัด ก็ไม่ต้องรับผิดในหนี้เกี่ยวกับการจ้างแรงงานของลูกจ้างห้างหุ้นส่วน เพราะหนี้ดังกล่าวเป็นหนี้ที่

⁵⁹ กฎหมายญี่ปุ่น (มาตรา 715) กฎหมายเยอรมัน (มาตรา 813) ถือว่านายงานต้องรับผิดร่วมกับคนงานด้วย

นายจ้างต้องรับผิดต่อลูกจ้าง หุ้นส่วนจำกัดความรับผิดไม่มีความสัมพันธ์ในฐานะนายจ้างลูกจ้างจึงไม่ต้องรับผิด (ฎีกาที่ 2510/2526)

ข้อสังเกต

บทบัญญัติแห่ง ป.พ.พ. มาตรา 1088 เป็นกรณีที่ผู้เป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดทำผิดหน้าที่ จึงต้องรับผิดทำในหนี้อันเกี่ยวข้องต่อบุคคลภายนอก มิใช่ต้องรับผิดในหนี้อันเกิดจากความสัมพันธ์ ในฐานะนายจ้างและลูกจ้าง

กรณีที่นิติบุคคลเป็นห้างหุ้นส่วนไม่จดทะเบียน หากหุ้นส่วนผู้จัดการกระทำการใดของ ห้างฯ ถือว่าเป็นการทำแทนหุ้นส่วนคนอื่น ๆ ด้วย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1042 ดังนี้ หากลูกจ้างของห้างฯ ทำละเมิด ถือว่าหุ้นส่วนทุกคนเป็นนายจ้าง (ฎีกาที่ 1836/2514, 2120/2529)

หากนิติบุคคลเป็นส่วนราชการ (ไม่รวมถึงรัฐวิสาหกิจ) ข้าราชการนั้นทำละเมิด ส่วนราชการ ไม่มีความรับผิดตามมาตรา 425 เพราะไม่ถือว่าข้าราชการเป็นลูกจ้างของส่วนราชการ ไม่มีความ สัมพันธ์กันตามสัญญาจ้างแรงงาน ตามมาตรา 575 แต่อย่างไรก็ตามข้าราชการซึ่งมีความสัมพันธ์กับ ส่วนราชการตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2518 อย่างไรก็ได เมื่อส่วนราชการ นั้นเป็นนิติบุคคล ความรับผิดของนิติบุคคลย่อมบังคับตามมาตรา 76 แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ (ซึ่งมีหลักทำนองเดียวกับมาตรา 425 และ 426) เมื่อข้าราชการทำละเมิดอันเกิดจากการ กระทำซึ่งอยู่ในวัตถุประสงค์ของกระทรวง ทบวง กรมนั้น ส่วนราชการต้นสังกัดย่อมต้องรับผิดตาม มาตรา 76 (ฎีกาที่ 1127/2505, 1291/2514, 2031/2514, 2202/2520)

- 4) การละเมิดนั้นต้องเกิดขึ้นในขณะที่สัญญาจ้างแรงงานเกิดขึ้นแล้ว ดังนี้ถ้าหากเกิดเหตุ ละเมิดในระหว่างทดลองงาน เช่น เจ้าของรถให้ผู้ที่จะรับจ้างเป็นคนขับรถของตน ทดลองขับรถดูก่อนเพื่อความสามารถ โดยคนของก็เป็นผู้นั่งควบคุมไปด้วย ขณะขับ รถอยู่นั้นเกิดเหตุละเมิดขึ้น เจ้าของรถไม่มีความรับผิดตามมาตรา 425 เพราะสัญญา จ้างแรงงานยังไม่เกิด^{๖๐} ซึ่งต่างจากที่สัญญาจ้างเกิดขึ้นแล้ว เพียงแต่ยังอยู่ในระหว่าง

^{๖๐} แต่ต้องมีความรับผิดเพื่อละเมิด ตามมาตรา 437 ในฐานะเป็นผู้ครอบครองยานพาหนะที่เดินด้วยเครื่องจักรกล ในขณะเกิดเหตุ (ฎีกาที่ 912/2477)

ทดลองงานก่อนจึงจะได้รับการบรรจุเป็นพนักงานประจำของบริษัท ตามคำพิพากษา
ศาลฎีกาที่ 3825/2524

● การกระทำการลูกจ้างเป็นการทำความไม่สงบให้เสื่อมเสียในทางการที่จ้าง

คำว่า “กระทำการที่จ้าง” มีความหมายว่าอย่างไรกฎหมายได้นัยว่า “กระทำการที่จ้าง” คือด้วยความตั้งใจ หรือด้วยความประมาท ทำให้เจ้าของแรงงานเสื่อมเสียในทางการที่จ้าง ไม่ว่าลูกจ้างจะทำอะไร เมื่อใด นายจ้างย้อมเดือดร้อน เพราะต้องรับผิดชอบในทุกเรื่อง ท้ายที่สุดคงไม่มีใครกล้าจ้างลูกจ้างให้ทำงานเลย และหากจะตีความอย่างแคบ โดยยึดหลักว่าต้องเป็นเรื่องที่อยู่ในหน้าที่ของลูกจ้างเท่านั้น ก็คงดูไม่เป็นธรรมสำหรับผู้เสียหาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เสียหายที่หากจนไม่รู้จะหันหน้าไปพึงใคร เพราะนายจ้างก็คงจะต้องอ้างในทุกเรื่องว่างานที่ลูกจ้างทำนั้นไม่อยู่ในหน้าที่ อย่างไรก็ดี ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าศาลเกือบทุกประเทศมักจะตีความอย่างกว้าง โดยคำนึงถึงตัวผู้เสียหายให้ได้รับการชดใช้ไว้ก่อน คำว่า “ในทางการที่จ้าง” จึงหมายถึง การทำงานโดยวิธีหนึ่งวิธีใดก็ได้ที่ทำให้เก่นายจ้าง และเพื่อประโยชน์ของนายจ้าง และเหตุที่เกิดขึ้นก็เป็นผลหรือเกี่ยวเนื่องจากการปฏิบัติงานนั้น โดยมุ่งพิจารณาที่ความสัมพันธ์หรือความผูกพันกันตามสัญญาจ้างว่ามีในขณะการละเมิดหรือไม่ ความสัมพันธ์ในทางการที่จ้างขาดตอนลงไปถาวรหือชั่วขณะหรือไม่ ดังนั้นนายจ้างจะหลุดพ้นจากความรับผิดเพื่อละเมิดตามมาตรา 425 ได้ก็แต่เพียงเฉพาะงานนั้นเป็นงานส่วนตัวและเพื่อประโยชน์ของลูกจ้างอย่างเห็นได้ชัดเท่านั้น ศาลไทยเริ่มมีการตีความอย่างกว้างขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2503 ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1716-1717/2503 วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่และวางแผนหลักไว้ว่า “ให้พิจารณาถึงสภาพความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ถ้าการกระทำการของลูกจ้างอยู่ในวงการที่จ้างแล้ว ก็ถึงฟังไว้ก่อนว่า เป็นการกระทำการที่จ้าง เว้นแต่จะปรากฏเหตุผลเป็นอย่างอื่น”

หากพิจารณาหลักกฎหมายในเรื่องสัญญาจ้างแรงงานแล้ว เห็นได้ว่าลูกจ้างตามกฎหมายเรื่องจ้างแรงงานนั้นมีหน้าที่สำคัญที่จะต้องฟังคำสั่งของนายจ้าง และนายจ้างมีอำนาจควบคุมบังคับบัญชาลูกจ้าง ถ้านำหลักในเรื่องนี้มาใช้กับมาตรา 425 จะเห็นได้ว่าทางการที่จ้างนั้นมีความหมายเป็น 2 ประการ คือ

- เป็นงานที่นายจ้างสั่งหรืองานที่นายจ้างมอบหมาย
- เป็นงานอื่น ๆ ที่ลูกจ้างปฏิบัติเพื่อให้งานที่มอบหมายสำเร็จลุล่วง

- งานที่นายจ้างสั่งหรืองานที่นายจ้างมอบหมาย

หมายถึงการงานใด ๆ ที่นายจ้างมอบหมายให้ลูกจ้างทำ แต่ไม่ได้มายถึงกรณีที่นายจ้างมีคำสั่งหรือมอบหมายให้ลูกจ้างกระทำการสิ่งใดที่เป็นการละเมิด งานที่มอบหมายให้ทำนั้นจึงเป็นงานที่ลูกต้องและลูกจ้างพึงปฏิบัติได้โดยชอบ และขณะที่ลูกจ้างกระทำการหรือกระทำการเกี่ยวนี้องกับงานที่ได้รับมอบหมายนั้น เกิดเหตุละเมิดขึ้น เช่น นายจ้างมอบหมายให้ลูกจ้างขับรถไปส่งของ งานที่นายจ้างมอบหมายเป็นงานที่ชอบ ระหว่างทางลูกจ้างประมาทดelinเล้อขับรถชนต์ชนผู้อื่น ได้รับบาดเจ็บ ถือว่าเหตุละเมิดเกิดขึ้นในทางการที่จ้าง งานที่ได้รับมอบหมายนั้นส่วนใหญ่จะคำนึงถึงกิจการที่จ้างกันว่าเป็นการจ้างให้ทำกิจการใด บางครั้งอาจเป็นการจ้างทั่ว ๆ ไปแต่รวมมอบหมายให้ทำเป็นเรื่องๆ ไปหรือบางครั้งอาจจะเป็นการจ้างให้ทำกิจการใดโดยเฉพาะเจาะจงเลยก็ได้ อนึ่ง งานที่นายจ้างมอบหมาย ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นงานที่นายจ้างได้รับผลประโยชน์จากการนั้น โดยอาจเป็นงานในลักษณะการใช้ให้ไปบริการผู้อื่นก็ได้

ข้อสังเกต

- ในบางครั้งงานที่ได้รับมอบหมายนั้นาจะจะไม่เกี่ยวกับงานในหน้าที่เลยก็ได้ เช่น คนขับรถประจำสั่งสินค้าในวันเกิดเหตุนั้นลาป่วย นายจ้างให้คนที่ทำงานที่อื่นอยู่ไปทำหน้าที่ที่ขับรถแทน ลูกจ้างคนนั้นก็ขับรถไปส่งสินค้า ถือว่าเป็นงานที่นอกเหนือหน้าที่ของเขาแต่นายจ้างสั่งให้ทำ แล้วลูกจ้างปฏิบัติตาม ก็ถือว่าเป็นงานที่ได้รับมอบหมาย การป้องกันทรัพย์สินของนายจ้างมิให้เสียหายจากภัยลูกนัดเฉพาะหน้า ก็อาจถือได้ว่าเป็นงานที่ลูกจ้างได้รับมอบหมายโดยปริยาย
- งานที่ลูกจ้างปฏิบัติ ได้ทำไปด้วยความสำคัญผิดชนิดความเสียหายแก่ผู้อื่น นายจ้างก็ยังมีความรับผิดชอบ เช่น นายสถานีรถไฟจั่งกุมผู้โดยสาร ไว้โดยลำดับผิดว่าัง ไม่ได้เสียค่าโดยสาร ซึ่งหากมิได้เป็นเรื่องสำคัญผิด นายสถานีรถไฟมีอำนาจจับกุมผู้โดยสารที่ไม่เสียค่าโดยสาร ได้ บริษัทรถไฟซึ่งเป็นนายจ้างต้องรับผิดชอบด้วย เพราะนายสถานีรถไฟกระทำไปด้วยความสำคัญผิดในขอบเขตทางการที่ปฏิบัติหน้าที่ (คดี *Percy v. Glasgow*

corporation (1922)) แต่ถ้าข้อเท็จจริงปรากฏว่า นายสถานีรถไฟฟังใจแกลงงบผู้โดยสาร โดยอ้างว่าเขาไม่ยอมจ่ายค่าระหว่างบรรทุกของ ถือว่าลูกจ้างทำโดยลำพังส่วนตัวไม่เกี่ยวกับงานที่ทำ จึงเป็นเรื่องนอกทางการที่จ้าง (คดี *Poulton v. London and south western Rail Co.* (1867))

3. งานที่ลูกจ้างรับมอบมา ลูกจ้างมอบหมายให้บุคคลอื่นทำต่อ หากบุคคลอื่นนั้นก่อเหตุละเมิดชื่น นายจ้างต้องรับผิด เนื่น

ฎ. 472/2524 นายเดคงลูกจ้างของบริษัทจำเลยได้ขับรถยกของบริษัทนั้นไปรับบุตรชายของผู้ซึ้งการบริษัทไปส่งบ้านแล้วขับรถกลับมี่อนhardt ไปเก็บ ระหว่างทางได้มอบหมายให้นายขาวลูกจ้างของบริษัทเข่นกันขับรถนั้นไปเก็บแทน ขาวขับรถโดยประมาทไปชนรถของผู้อื่นเสียหายมีปัญหา ว่าบริษัทจำเลยจะต้องร่วมรับผิดในการกระทำลามกของนายขาวด้วยหรือไม่ ศาลฎีกวินิจฉัยว่าแม้จะเกิดเหตุแดงไม่ได้ขับเขี่ยรถนั้นของ แต่การที่ขาวขับเขี่ยรถเพื่อเอาไปเก็บดังกล่าวโดยการมอบหมายของแดง ก็ต้องอยู่ในความรับผิดชอบของแดงนั้นอยู่ จึงถือได้ว่าจะเกิดเหตุชนกันเป็นการกระทำของลูกจ้างบริษัทจำเลยในการที่จ้าง บริษัทจำเลยจึงต้องร่วมรับผิดต่อโจทก์

ฎ. 619/2505 ผู้ที่มีหน้าที่ขับรถยนต์ประจำทาง ได้ใช้หัวร้อนมอบหมายให้ผู้อื่นขับรถแทน และปล่อยให้ขับในอัตราความเร็วสูงจนเป็นเหตุให้รถคว่ำลง ทำให้ผู้โดยสารถึงแก่ความตาย ดังนี้ต้องถือว่าผู้มีหน้าที่ขับรถยนต์ประจำทางกระทำการลามกเด็ดด้วย นางจ้างต้องรับผิดด้วย

(ฎีกาที่ 1656-1659/2498, 1847/2506 วินิจฉัยทำหนองเคียวกัน)

4. นายจ้างจะอยู่ในที่เกิดเหตุหรือไม่ ไม่ใช่ข้อสำคัญ หากเกิดเหตุละเมิดชื่น เพราะลูกจ้างได้กระทำไปในทางที่จ้างแล้ว นายจ้างจะอ้างว่าตนไม่ได้ใช้ให้ทำลามก หรืออ้างว่าตนไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องและไม่อยู่ในที่เกิดเหตุนั้น อ้างไม่ได้

เสศจในกรมหลวงราชบุรี ดิเรกฤทธิ์ ทรงเป็นเจ้าของสำนวนและตัดสินคดีเช่นนี้ไว้ในคำพิพากษาฎีกาที่ 89/ร.ศ.118 ว่า “เมื่อเรื่องของจำเลยซึ่งลูกจ้างขับมาโคนเรือกรมศุลกากรล่มลง จำเลยซึ่งเป็นนายจ้างต้องรับผิดชอบ จำเลยอ้างว่า จำเลยไม่ได้ไปในเรือ ไม่ควรต้องรับผิดชอบ ในข้อนี้ไม่มีใครเดียงว่าเรือที่โคนกันนั้นเป็นเรือของจำเลย คนที่ไปในเรือเป็นคนของจำเลย ไม่ใช่ผู้รายที่ค่อนลักษณะไป เมื่อเรือก็เป็นของจำเลย คนก็เป็นของจำเลย ทำการตามหน้าที่ต้องจำเลยดังนี้ ตามกฎหมาย จำเลยต้องรับผิดชอบ เพราะเมื่อจำเลยจะมีเรือไฟ จำเลยจะต้องหากคนที่มีภารกิจจะแล่นเรือได้ ไม่ต้อง

โคนไกรถึงอันตรายแก่ชีวิตและทรัพย์ แม้กฎหมายไม่เป็นดังนี้แล้ว ให้มีเรื่อไฟก็จะใช่น่าว่าเที่ยวโคนเรือคนเด่นสนุก ๆ รู้สึกเสียเวลาต้องฟ้องบ่าว ๆ สัมภาษณ์ได้ ซึ่งเป็นการเหลือเกิน และไม่ได้มีข้อเดียงมาแต่ในรัฐบาลนาน” เป็นที่น่าสังเกตจะมีประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ใช้ จนถึงปัจจุบัน แนวโนนิจฉัยของศาลก็เป็นไปในทำนองเดียวกันอยู่ดี (ฎีกาที่ 11-12/2495, 1329/2496, 677/2501 ฯลฯ)

- งานอื่น ๆ ที่ลูกจ้างปฏิบัติเพื่อให้งานที่มีมอบหมายสำเร็จลุล่วง

แม้สิ่งที่ลูกจ้างกระทำไปนั้นนายจ้างไม่ได้มอบหมายโดยตรง แต่ถ้าเป็นงานที่เกี่ยวเนื่องกับงานที่ได้รับมอบหมาย และวัตถุประสงค์ที่ทำไปก็เพื่อที่จะให้งานที่ได้รับมอบหมายนั้นสำเร็จลุล่วงไป ก็ถือว่าเป็นทางการที่จ้าง เช่น

ฎ. 897/2519 ลูกจ้างซึ่งเป็นคนขับรถประจำของเจ้าเลย ขับรถยกไปในทางการที่จ้างชนรถกันอื่นเจ้าหน้าที่ติดรถสั่งให้ลูกจ้างของเจ้าเลยขับรถยกไปสถานีติดรถเพื่อตกลงใช้ค่าเสียหาย ดังนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับเหตุที่เกิดในทางการที่จ้างของเจ้าเลย ยังไม่ขาดตอน ลูกจ้างของเจ้าเลยขับรถชนกับรถที่บุตรโจทก์ขับ บุตรโจทก์ตาย จ้าเลยจึงต้องรับผิด

ฎ. 292/2529 การที่นายจ้างอนุญาตให้ลูกจ้างนำรถกลับบ้าน เมื่อลูกจ้างนำรถไปเป็นการปฏิบัติตามคำสั่งของนายจ้าง ซึ่งเป็นประโยชน์แก่นายจ้างเอง ในเมื่อลูกจ้างกลับมาทำงานให้นายจ้างในวันรุ่งขึ้นแล้ว ดังนั้น เมื่อลูกจ้างขับรถกลับบ้านแล้วเกิดเหตุชนรถโจทก์เสียหาย จึงต้องถือว่าอยู่ในกรอบแห่งทางการที่จ้างของนายจ้าง มิใช่เป็นเพียงการให้ยืมไปใช้ส่วนตัวของลูกจ้าง นายจ้างและผู้รับประกันต้องรับผิด

(ฎีกาที่ 1681/2523 วินิจฉัยทำนองเดียวกัน)

จากคำวินิจฉัยของศาลฎีกา จึงได้หลักเกี่ยวกับลูกจ้างที่มีหน้าที่ขับรถและได้กระทำไปในทางการที่จ้างว่าถ้าเป็นงานของนายจ้าง หรือเกี่ยวกับการทำงานให้นายจ้างแล้ว แม้ลูกจ้างจะได้ขับรถไปทำธุรกิจส่วนตัวหรือประการใดก็ตาม ตราบใดที่ลูกจ้างยังมิได้นำรถกลับคืนสู่ความครอบครองของนายจ้าง ยังถือว่าอยู่ในระหว่างทางการที่จ้าง หรือต่อเนื่องกับทางการที่จ้าง นายจ้างยังคงต้องรับผิดในการกระทำละเมิดของลูกจ้าง

ข้อสังเกต

1. กรณีที่ลูกจ้างฝ่าฝืนคำสั่งหรือทำกิจกรรมเสื่อมเสียจ้างไปบ้าง นายจ้างจะเอกสารเบี้ยบหรือคำสั่งนั้นมาเป็นข้อแก้ตัวด้วยคุณภาพนอกไม่ได้

หลักนี้คงยึดหลักที่ว่า “ให้ความเพื่อประโยชน์ของผู้เดียว” ดังนั้นถ้าเป็นการกระทำเพื่องานของนายจ้างหรือให้งานของนายจ้างลุล่วงแล้ว นายจ้างจะยกระเบียบปฏิบัติที่ว่านั้นขึ้นต่อสู่บุคคลภายนอกเพื่อให้พ้นความรับผิดโดยอ้างว่าเป็นเรื่องนอกทางการที่จ้างไม่ได้การที่นายจ้างได้จ้างลูกจ้างนั้นแสดงว่านายจ้างได้ใช้คุณพินิจพิจารณาแล้วว่า ลูกจ้างคนนั้นเป็นคนที่สามารถปฏิบัติงานได้ดี และเป็นคนที่เคยเชื่อฟังตามคำสั่งของนายจ้าง เพราะฉะนั้นถ้าจะอนุญาตให้นายจ้างกระเบียบหรือข้อปฏิบัติขึ้น ผลเสียหายจะตกแก่บุคคลภายนอก กรณีที่มีระเบียบปฏิบัติต่อ กันเป็นเรื่องภายใน ถ้าลูกจ้างฝ่าฝืนก็เป็นเรื่องนายจ้างที่จะต้องไปใช้สิทธิ์ໄลเบี้ย弄 คือฟ้องเรียกค่าเสียหาย หรือได้ลูกจ้างออกไป แต่นายจ้างจะยกระเบียบปฏิบัติขึ้นต่อสู่บุคคลภายนอกมิได้

ฎ. 1653/2523 นายแดงเป็นลูกจ้างของนายดำ วันเกิดเหตุค้าใช้ไฟฟ้าในวัดแห่งหนึ่ง 釁เดินสายไฟฟ้าแล้วได้ขับรถออกเส้นทางไปดื่มสุรา กับพวกร่วมแล้วจึงขับรถกลับ ระหว่างทางขับรถกลับ นายแดงขับรถไปชนร้านแห่งหนึ่ง ทำให้เครื่องเล่นดูเพลิงในร้านค้าเสียหาย มีปัญหาว่า นายดำจะต้องร่วมรับผิดกับนายแดงหรือไม่ ศาลฎีกาวินิจพิจารณาการที่นายแดงขับรถไปเดินสายไฟฟ้าในวัด ก็เนื่องจากคำสั่งของนายดำซึ่งเป็นนายจ้างมองหมายให้นายแดงเอกสารไป อันแสดงอยู่ว่า นายดำไว้ใจการปฏิบัติหน้าที่ของนายแดงจะนั่นแม่นายแดงจะเปลี่ยนเส้นทางเดินรถหากลับ และไปดื่มสุรา กับเพื่อนแล้วไปก่อเหตุละเมิดก็ถือได้ว่ายังเป็นการปฏิบัติงานที่นายแดงได้กระทำไปในทางการที่จ้าง นายดำจึงต้องร่วมรับผิดในการกระทำละเมิดของนายแดง

ฎ. 1716-1717/2523 (ประชุมใหญ่) นายจ้างใช้ลูกจ้างซึ่งเป็นคนขับรถไปรับหัวหน้าคานงานที่ถนนลาดพร้าวมาปฏิบัติงานที่บริษัทตนราชวิถี ลูกจ้างขับรถออกไปแล้วได้ขับรถไปอาภัยเงกุที่ตัดໄว ที่ตลาดบางแคเสียก่อน ระหว่างทางไปชนคนตายและบาดเจ็บ ดังนี้ก็ยังถือว่าเป็นการปฏิบัติที่ลูกจ้างได้กระทำไปในทางการของนายจ้าง นายจ้างจึงต้องร่วมรับผิดกับลูกจ้าง

ฎ. 4270/2528 จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างประจำรายเดือนขององค์การบริหารส่วนจังหวัด จำเลยที่ 3 ตำแหน่งการโรงโรงเรียนไม่มีหน้าที่ขับรถ จำเลยที่ 3 ให้จำเลยที่ 1 ไปช่วยราชการภัยให้บังคับบัญชาของนายอำเภอ จำเลยที่ 2 การที่จำเลยที่ 1 ขับรถไปเกิดเหตุละเมิดต่อโจทก์ตามคำสั่งของ

จำเลยที่ 2 ผู้บังคับบัญชาซึ่งได้รับมอบหมายจากจำเลยที่ 3 เมื่อการขับรถจะมิใช่งานในหน้าที่ซึ่งจำเลยที่ 3 จำเลยที่ 3 จะอ้างว่าได้จ้างจำเลยที่ 1 ให้ทำงานเป็นภารโรงไม่มีหน้าที่ขับรถยนต์ ซึ่งเป็นระเบียบข้อบังคับภายในของจำเลยที่ 3 มาใช้ขันโภกซึ่งเป็นบุคคลนอกห้ามไว้ จำเลยที่ 3 จึงต้องร่วมรับผิดกับจำเลยที่ 1 ในผลแห่งละเมิดตาม ป.พ.พ.มาตรา 425

2. ระยะเวลาที่ลูกจ้างทำงานนั้น ไม่ใช่เรื่องสำคัญ

การทำงานในวันหยุดหรือนอกเวลาทำงานในวันหยุดหรือนอกเวลาทำงานตามปกติ แต่งานที่ทำเป็นกิจการของนายจ้าง ก็ถือได้ว่าเป็นงานในทางการที่จ้าง เช่น

ฎ. 1169-1170/2509 จำเลยที่ 1 เป็นหัวหน้าหมวดส่าง มีหน้าที่ควบคุมการจ่ายรถซ่อมรถของโรงงานซึ่งจำเลยที่ 2 เป็นนายจ้าง การที่จำเลยที่ 1 เอารถไปลอกองเครื่องจึงเป็นการกระทำในกิจการโรงงานเป็นทางการที่จ้าง

การทำงานในวันหยุดหรือทำงานนอกเวลาทำงานตามปกติ หากงานที่ทำเป็นกิจการของนายจ้าง ก็คงเป็นการงานในทางการที่จ้างนั้นเอง หากได้กล่าวเป็นงานส่วนตัวของผู้ทำไม่

ฎ. 19/2518 นายจ้างมอบหมายให้ลูกจ้างขับรถยนต์ โดยเก็บรักษาภูษณะและรถยนต์ไว้ที่ลูกจ้าง เท่ากับว่านายจ้างยินยอมให้ลูกจ้างใช้รถยนต์ได้ตลอดเวลา เมื่อลูกจ้างขับรถไปชนโภก ขณะพาเพื่อนไปเที่ยวบาร์และสถานอาบนอนวด เม้มะเกิดเหตุนอกเวลาปฏิบัติงานนายจ้างก็ต้องร่วมรับผิดด้วย

ฎ. 292/2529 การที่นายจ้างอนุญาตให้ลูกจ้างนำรถกลับบ้าน เมื่อลูกจ้างนำรถไปเป็นการปฏิบัติตามคำสั่งของนายจ้างซึ่งเป็นประโยชน์แก่นายจ้างเองในเมื่อลูกจ้างกลับมาทำงานให้นายจ้างในวันรุ่งขึ้น ดังนั้น เมื่อลูกจ้างขับขี่รถกลับบ้านแล้วเกิดเหตุรถชนโภกเสียหาย จึงต้องถือว่าอยู่ในการอบรมแห่งทางการที่จ้างของนายจ้าง วิธีการให้เข้มไปใช้เป็นส่วนตัวของลูกจ้างนายจ้าง ผู้รับประทานภัยรถดังกล่าวต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่โภก

3. ถ้าลูกจ้างใช้โอกาสขณะที่ทำงานให้นายจ้างนั้น ไปทำงานอื่นซึ่งเป็นงานส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของตนเอง

A.

(ก) ถ้าเริ่มต้นได้ปฏิบัติหน้าที่ในทางการที่จ้างที่ได้รับมอบหมาย และทราบได้งานที่ได้รับมอบหมายนั้นยังไม่สำเร็จลุล่วงไป การที่ลูกจ้างใช้โอกาสจากงานที่ทำนั้นไปประกอบการกิจส่วนตัว ถือว่าขังคงเป็นทางการที่จ้างอยู่ เช่น

ฎ. 879-880/2514 จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างขับรถของกรมชลประทาน จำเลยที่ 2 ได้ขับรถไปส่งนายจ้างของจำเลยที่ 2 ตามคำสั่งของหัวหน้า แล้วไม่เอกสารเก็บเข้าอู่ตามคำสั่งของจำเลยที่ 2 แต่ได้ขับออกไปรับประทานอาหาร โดยลำพังเสร็จแล้วขับรถเพื่อกลับบ้านพักของจำเลยที่ 1 ซึ่งอยู่ในกรมชลประทาน เกิดเหตุรถชนกันขึ้น เช่นนี้ถือว่าขังเป็นการปฏิบัติงานของจำเลยที่ 1 ในทางการที่จ้างจำเลยที่ 2 ต้องร่วมรับผิดในผลละเมิดกับจำเลยที่ 1 ด้วย

ฎ. 970/2512 ลูกจ้างของบริษัทจำเลยทำหน้าที่ขับรถยนต์ขนดินบนหิน ขณะหยุดพักงานตอนเที่ยงวัน ได้ขับรถยนต์บรรทุกของจำเลยออกไปจากเส้นทางที่ก่อสร้างเพื่อไปรับประทานอาหารรถยกชั้นรถจักรยานยนต์ซึ่งโจทก์นั่งซ้อนท้ายมาโดยประมาณเดินเลื่อง ในการที่ลูกจ้างเอกสารของจำเลยขับไปนั้นแม้ว่าจะเป็นการฝ่าฝืนระเบียบของบริษัทจำเลยวางแผนไว้ แต่ก็อยู่ระหว่างเวลาที่ลูกจ้างประจำทำงานตามทางการที่จ้างให้แก่บริษัทจำเลยตลอดวัน ย่อมเป็นการละเมิดต่อโจทก์ในทางการที่จ้างของจำเลย บริษัทจึงต้องรับผิด

(ข) ถ้าเริ่มต้นมิได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมายหรือปฏิบัติหน้าที่เสร็จ แล้วจึงไปประกอบการกิจส่วนตัว ถือว่าเป็นนอกทางการที่จ้าง

ฎ. 603/2510 ลูกจ้างซึ่งมีหน้าที่ขับรถยนต์บรรทุกของนายจ้าง ได้ขับรถยนต์บรรทุกของบุคคลอื่นที่มาฟากนายจ้างไว้เพื่อไปเที่ยวงานวัดในตอนกลางคืน แม้นายจ้างจะรู้เท่านั้นยินยอมด้วยก็หาใช่เป็นเรื่องขับรถไปในทางการที่จ้างตามประมวลกฎหมายและพาณิชย์มาตรา 425 ไม่

ฎ. 1772/2512 ลูกจ้างมีหน้าที่ขับรถยนต์ เมื่องานเดิมแล้วได้ขับรถยนต์ของนายจ้าง (กรมโยธาธิการ) บรรทุกเครื่องครัวของคนงานอีกคนหนึ่งเอาไปส่งยังบ้านพี่สาวของคนงานนั้น อันเป็นกิจธุรส่วนตัวโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้มีหน้าที่ควบคุมคุณธรรมรถยนต์ แล้วไปชนบุตรของโจทก์ด้วย การละเมิดนี้ไม่ใช่การกระทำในทางการที่จ้าง นายจ้างไม่ต้องร่วมรับผิดในผลแห่งการละเมิดด้วย

(ค) กรณีละเมิดนั้นมิได้เกี่ยวข้องกับงานของนายจ้างเลย หรือเป็นความประพฤติส่วนตัวของลูกจ้างซึ่งนายจ้างไม่อาจคาดหมายได้ กรณีนี้ถือได้ว่าเป็นเรื่องนอกทาง

การที่จ้าง หรือแม้ว่านายจ้างจะอนุญาตให้ลูกจ้างกระทำการใด และเกิดความเสียหายขึ้นเนื่องในการกระทำ หรือในระหว่างไปกระทำการใดนั้น หากเป็นการอนุญาตให้ทำเพื่อประโยชน์ของลูกจ้างเอง หรือเพื่อผู้อื่นซึ่งมิใช่เพื่อนายจ้างแล้ว นายจ้างก็ไม่ต้องรับผิด

ฎ. 1942/2520 ผู้ควบคุมรถและพนักงานเก็บค่าโดยสารรถประจำทาง เป็นลูกจ้างของบริษัทขนส่ง รุ่มทำร้ายผู้โดยสารที่ต่อว่าคนขับรถ เพราะคนขับรถได้ขับไม่สุภาพ เป็นเหตุให้ผู้โดยสารตกจากที่นั่ง เป็นการกระทำนอกทางการที่จ้าง

ฎ. 801/2521 ลูกจ้างประจำปั้มน้ำมันของจำเลย มีหน้าที่เติมน้ำมัน ถังรถบันต์ ลูกจ้างซ่อมรถบันต์ ของโจทก์ที่เครื่องยนต์ดับเพราะน้ำท่วม แล้วลูกจ้างนำรถนั้นออกไปลองเครื่อง ไม่เป็นการกระทำในทางการที่จ้าง เมื่อรถบันต์ของโจทก์เสียหาย เพราะเกิดอุบัติเหตุ จำเลยก็ไม่ต้องรับผิด

ฎ. 1484/2499 นายจ้างให้ลูกจ้างขับรถไปส่งมะพร้าวให้กับผู้ซื้อ มีการนับมะพร้าวที่เอาไปส่ง และเกิดการณ์เดียงกันระหว่างลูกจ้างกับผู้ซื้อในเรื่องนับจำนวนมะพร้าวผิด ลูกจ้างทำร้ายผู้ซื้อ การทำร้ายนี้เป็นเรื่องนอกทางการที่จ้าง ถือว่าเป็นอีกเหตุการณ์หนึ่งซึ่งมิใช่กิจการที่นายจ้างได้มอบหมายให้ลูกจ้างไปกระทำ (มีข้อน่าคิดว่า การที่ลูกจ้างทำร้ายนั้นเกิดจากสาเหตุการนับลูกมะพร้าวผิดจำนวนไม่ตรงกัน อันเป็นทำไปเพื่อประโยชน์ของนายจ้าง ซึ่งจะถือว่าเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับงานของนายจ้างหรือไม่ ยังน่าสงสัยอยู่)

ข้อสังเกต

1. นายจ้างรับผิดเฉพาะมูลหนี้ละเมิดเท่านั้น กรณีที่มูลหนี้ละเมิดระจันไปแล้ว นายจ้างย่อนพื้นความรับผิด ความรับผิดของนายจ้างตามมาตรา 425 เป็นความรับผิดในละเมิดเท่านั้น ดังนั้น หากมูลหนี้ละเมิดระจับลง ไม่ว่าจะระจับโดยวิธีใด เช่น มีการชำระหนี้แล้ว ปลดหนี้ ทำสัญญาแปลงหนี้ใหม่ หนี้เกลื่อนกลืน หรือหักกลบลงหนี้ นายจ้างย่อมพ้นจากความรับผิด

ฎ. 2060/2524 จำเลยที่ 1 ขับรถบันต์ในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นนายจ้าง ด้วยความประมาทชน ส. บุตร โจทก์ได้รับอันตรายแก่กายถึงสาหัส แล้วนำไปทิ้งหมกไว้ในคูริมถนน เป็นเหตุให้ ส. ตาย นั้น เห็นว่าการตายเป็นคนละเรื่องคนละตอนกับเหตุที่จำเลยที่ 1 ขับรถชน ส. และเห็นได้ว่าการนำผู้เสียหายไปหมกไว้ในคูนั้นเป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของจำเลยที่ 1 โดยเฉพาะ

เจ้าจงเป็นพิเศษ คือเพื่อปกปิดและเพื่อให้ตนพ้นอาญาในความผิดที่ตนได้กระทำขึ้น หากเกี่ยวกับ การที่จำเลยที่ 2 ได้จ้างให้จำเลยที่ 1 กระทำไม่ จำเลยที่ 2 จึงไม่ต้องร่วมรับผิดในผลแห่งความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่โจทก์เพราการตายของ ต. คงรับผิดเพียงในส่วนที่มีความเสียหายต่อร่างกายเท่านั้น ดู. 2248/2524 พนักงานสอบสวนได้ทำบันทึกข้อตกลงระหว่างจำเลยที่ 2 ผู้ขับรถชนต์โดยประมาณ ชนทรัพย์สินของโจทก์เสียหาย กับผู้รับมอบอำนาจจากโจทก์และต่างลงชื่อเป็นหลักฐานโดยมีข้อตกลงว่าฝ่ายจำเลยที่ 2 ยอมใช้ค่าเสียหายตามที่ฝ่ายโจทก์เรียกร้อง ทั้งสิ้นเป็นเงิน 35,268.60 บาท คู่กรณีไม่ติดใจที่จะฟ้องร้องกันในทางแพ่งและอาญา ถ้าหากผิดสัญญาคู่กรณีจะฟ้องกันเองในทางแพ่ง ข้อตกลงนี้เป็นสัญญาประนีประนอมยอมความ มีผลให้หนี้ในมูละเมิตรังับสิ้นไป โจทก์จะฟ้องจำเลยที่ 2 ตามมูลหนี้ละเมิดเดือนอีกไม่ได้ ขอบที่จะฟ้องตามสัญญาใหม่และความรับผิดของจำเลยที่ 1 ในฐานะเป็นนายจ้างของจำเลยที่ 2 ก็ย่อมระงับสิ้นไปด้วย

ดู. 3187/2524 สัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างจำเลยที่ 2 สูกจ้างของจำเลยที่ 1 กับ ต. คนขับรถของโจทก์ มีใจความว่าจำเลยที่ 2 ยินยอมชดใช้ค่าเสียหายทั้งหมดให้ผู้เสียหายจำเลยที่ 2 กับ ต. ลงชื่อไว้ในฐานะคู่กรณี โจทก์ซึ่งเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงไม่ได้ให้ชื่อ และ มิได้มอบหมายให้ ต. เป็นตัวแทนโดยมีหลักฐานเป็นหนังสือเพื่อทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับจำเลยที่ 2 จึงไม่มีผลผูกพันโจทก์ โจทก์ฟ้องจำเลยที่ 1 ในฐานะนายจ้างต้องร่วมรับผิดกับสูกจ้าง ตามมาตรา 425

ดู. 3444/2527 สัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างโจทก์และจำเลยที่ 2 มีเจตนามุ่งหมายที่จะระงับข้อพิพาทที่จำเลยที่ 2 มีหน้าที่ต้องรับผิดใช้ค่าเสียหายร่วมกับจำเลยที่ 1 ในฐานะที่เป็นนายจ้างของจำเลยที่ 1 ซึ่งได้กระทำละเมิดต่อโจทก์ในทางการที่จ้าง จึงมีผลให้สิทธิเรียกร้องของโจทก์ที่มีต่อจำเลยที่ 2 ในมูละเมิตรังับสิ้นไป โดยโจทก์ได้สิทธิเรียกร้องใหม่ตามสัญญาประนีประนอม ขอนความ เมื่อสัญญาประนีประนอมยอมความนี้จำเลยที่ 3 มิได้ลงชื่อด้วย จำเลยที่ 3 ในฐานผู้รับประกัน จึงยังต้องรับตามกรรมธรรมมีประกันภัยต่อโจทก์จนกว่าโจทก์จะได้รับการชดใช้ค่าเสียหายจากจำเลยที่ 2 ผู้เอาประกันภัยครบถ้วน ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ

ดู. 2479/2526 จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างและตัวแทนของจำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นเจ้าของรถ ได้ขับรถของจำเลยที่ 2 โดยประมาณรถของโจทก์เสียหาย แล้วจำเลยที่ 1 ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกับโจทก์ ระบุว่าจำเลยที่ 1 ยอมใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ และไม่มีหนังสือแสดงการตั้งจำเลยที่ 1 เป็นตัว

แทนของจำเลยที่ 2 แม้จำเลยที่ 2 จะลงลายมือชื่อในสัญญาประนีประนอมยอมความก็ลงในฐานะเป็นพยานเจ้าของรถ สัญญานี้จึงไม่ผูกพันจำเลยที่ 2

ฎ. 64/2528 สัญญาประนีประนอมความนี้ข้อความว่า ส. ยินยอมชดใช้ค่าเสียหายโดยการซ่อมแซมรถให้ ว. ว.ไม่ติดใจคำแนะนำคดีแก่ ส. โดยที่จำเลยซึ่งเป็นเจ้าของรถและนายจ้างของ ส. ตกลงยินยอมรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายแก่ ว. ตามข้อความในสัญญาประนีประนอมยอมความด้วย

2. มีบางคดีที่ศาลตัดสินว่าเป็นเรื่องในทางการที่จ้าง แม้ข้อเท็จจริงจะปรากฏชัดเจนว่าเหตุล้มเหลวเกิดขึ้นเนื่องจากเหตุส่วนตัวของลูกจ้าง ตัวอย่างเช่น

คดี *Century Insurance Co., V North Ireland Road Transport (1942)* คนขับรถบรรทุกน้ำมันซึ่งเป็นลูกจ้างของจำเลย ในขณะที่กำลังปฏิบัติงานให้แก่นายจ้างด้วยการขนถ่ายน้ำมันจากการถลงไปยังที่เก็บน้ำมันได้ดิน ได้จุดบุหรี่สูบและโยนก้านไม้ขีดไฟลงบนพื้นทำให้เกิดไฟลุกไหม้และระเบิด ทำความเสียหายแก่ทรัพย์สินของโจทก์ ดังนี้ จำเลยซึ่งเป็นนายจ้างต้องร่วมรับผิดด้วย เพราะแม้ว่าการจุดบุหรี่สูบจะกระทำเพื่อประโยชน์ของลูกจ้างเอง ก็อาจถือได้ว่าเป็นความประมาทเลินเล่อในการกระทำการของลูกจ้างในขณะปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายแล้ว

ฎ. 1089/2510 จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างของจำเลยที่ 2 ขณะที่กำลังขนหน่อไม้จาก場ที่ไปบรรทุกในรถตามคำสั่งของนายจ้าง จำเลยที่ 1 จุดไม้ขีดไฟเพื่อสูบบุหรี่หัวไม้ขีดไฟที่กำลังติดไฟกระเด็นไปถูกปุยนุ่นและปอในรถ ทำให้เกิดเพลิงไหม้กลางแจ้งลุกไหม้บ้านโจทก์ ถือว่าเป็นการล้มเหลวในทางการที่จ้าง ความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นผลโดยตรงและไม่ได้กล่าวว่าเหตุ จำเลยที่ 2 ต้องร่วมรับผิด จะอ้างว่าไม่ได้จ้างจำเลยที่ 1 มาสูบบุหรี่ไม่ได้ เพราะถ้าจำเลยที่ 2 จ้างคนไม่สูบบุหรี่ การล้มเหลวคงไม่เกิดขึ้น

ฎ. 2499/2524 จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างจำเลยที่ 2 ทำหน้าที่เป็นยานรักษาทรัพย์สินของเมืองแร่ โดยโจทก์ที่ 2 กับที่ 3 ร่วมกันเข้าหุ้นดำเนินกิจการของเหมืองแร่น้ำ จำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างของจำเลยที่ 3 ด้วย การที่จำเลยที่ 3 มองอาวุธปืนให้จำเลยที่ 1 นำไปใช้ในการอุยงยามเพื่อรักษาทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 และที่ 3 และการที่จำเลยที่ 1 ใช้ปืนนั้นลองไบยิงโจทก์ในขณะที่จำเลยที่ 1 ปฏิบัติหน้าที่ยานเพื่อรักษาทรัพย์สินของจำเลยที่ 2 ที่ 3 ซึ่งอยู่ในเหมือง ถือว่าเป็นการกระทำในทางการที่จ้าง จำเลยที่ 2 ที่ 3 จึงต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 รับผิดชอบใช้ค่าเสินใหม่ทดแทนให้โจทก์ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 425

● สิทธิ์ໄລ่เบี้ยของนายจ้าง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 426 บัญญัติว่า “นายจ้างซึ่งได้ใช้ค่าสินใหม่ทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อจะมีค่าเสียหายต่อตน ชอบที่จะได้ขอคืนจากลูกจ้างนั้น”

The employer who has made compensation to a third person for a wrongful act committed by his employee is entitled to reimbursement from such employee.

มาตรา 426 เป็นเรื่องที่กฎหมายให้นายจ้างร่วมรับผิดกับลูกจ้างเท่านั้น แต่เมื่อนายจ้างร่วมรับผิดไปแล้วก็สามารถໄລ่เบี้ยได้ เหตุที่นายจ้างໄລ่เบี้ยลูกจ้างได้ก็เพราะว่านายจ้างไม่ใช่ผู้กระทำละเมิดซึ่งคนที่กระทำละเมิดก็คือลูกจ้าง ข้อสังเกตก็มีอยู่ว่าให้ໄລ่เบี้ยค่าสินใหม่ทดแทน ก็คือค่าเสียหายที่ฝ่ายผู้เสียหายเรียกร้องและศาลบังคับให้ใช้ เพราะฉะนั้นถ้านายจ้างได้ขอคืนให้บุคคลภายนอกไปเท่าใดก็มีสิทธิ์ໄລ่เบี้ยกับลูกจ้างได้เท่านั้น

ฎ. 648/2522 ลูกจ้างทำละเมิดนายจ้างถูกฟ้องได้ใช้ค่าเสียหายไปตามคำพิพากษา ໄລ่เบี้ยเอาจากลูกจ้างได้ แต่ค่าฤชาธรรมเนียมที่นายจ้างต้องใช้แก่ผู้เสียหายตามคำพิพากษานั้น ไม่ใช่ค่าเสียหยอดันเป็นผลโดยตรงจากละเมิดของลูกจ้าง นายจ้างໄລ่เบี้ยไม่ได้

ข้อสังเกต

ค่าสินใหม่ทดแทนที่จ่ายให้ผู้เสียหาย หมายรวมถึงดอกเบี้ยในจำนวนเงินที่จะต้องชดใช้ด้วยแต่ไม่รวมถึงค่าฤชาธรรมเนียมและค่าท่านายความในการต่อสู้คดีของนายจ้าง

ฎ. 1367/2527 จำเลยที่ 2 เป็นนายจ้างจะต้องร่วมรับผิดกับจำเลยที่ 1 ลูกจ้างในผลแห่งละเมิดซึ่งจำเลยที่ 1 ได้กระทำไปในทางการที่ข้าง จำเลยที่ 2 จึงอยู่ในฐานะลูกหนี้ เช่นเดียวกับจำเลยที่ 1 หนี้ที่โจทก์ฟ้องเป็นหนี้อันเกิดจากมูลละเมิด จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นลูกหนี้ได้ซื้อว่าผิดนัดมาแต่เวลาที่จำเลยที่ 1 ทำละเมิด ดังนั้นโจทก์ไม่จำต้องนัดอกกล่าว และแจ้งถึงค่าเสียหายให้จำเลยที่ 2 ชำระหนี้ก่อนฟ้องคดี

แต่เมื่อนายจ้างໄป้ໄລ่เบี้ยเอาแก่ลูกจ้าง นายจ้างจะเรียกคอกเบี้ยนับแต่วันผิดนัดคือแต่วันละเมิดไม่ได้ นายจ้างมีสิทธิ์เรียกคอกเบี้ยนับแต่วันที่นายจ้างได้ใช้เงินให้แก่ผู้เสียหายไป

ฎ. 1712/2527 เมื่อร้อนต์ชนกันจะเกิดจากจำเลยลูกจ้างโจทก์ทำละเมิด และรถอนต์ของโจทก์ที่จำเลยขับมีสภาพบกพร่องห้ามล้อไม่ได้ แต่โจทก์ไม่ใช่คู่กรณีผู้ได้รับความเสียหายจากการทำละเมิด

ของจำเลย จึงไม่ใช่เป็นเรื่องโจทก์เป็นผู้เสียหายและมีส่วนทำผิดก่อให้เกิดความเสียหายซึ่งจะต้องปรับด้วยมาตรา 442, 223 เพื่อเฉลี่ยความรับผิดชอบข้อตกลงของจำเลยกรณีเป็นเรื่องโจทก์ต้องร่วมรับผิดในฐานะนายจ้าง Schultz ใช้ค่าเสียหายแล้วใช้สิทธิได้เบื้องต้นมาตรา 425, 426 เท่านั้น จำเลยต้องชำระค่าเสียหายที่โจทก์จ่ายให้บุคคลภายนอกไปเต็มจำนวน

ฎ. 4018/2533 โจทก์โดยสารรถชนตี่ลูกจ้างของจำเลยที่ 1 เป็นผู้ขับขี่ ลูกจ้างของจำเลยที่ 1 ขับรถโดยประมาณเป็นเหตุให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บ โจทก์ต้องลงงานเพื่อพักรักษาตัวจนเกินกว่าระยะเวลาที่นายจ้างของโจทก์กำหนดให้ นายจ้างจึงไม่เดือนขั้นเงินเดือนให้โจทก์ เพราะเกินสิทธิ เมื่อการพิจารณาขั้นเงินเดือนมีอัตรากำหนดแน่นอนแล้ว การที่โจทก์ไม่ได้เดือนขั้นเงินเดือน จึงเป็นผลโดยตรงจากการกระทำการกระทำละเมิดของลูกจ้าง ซึ่งกระทำไปในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 1 ต้องรับผิด

ฎ. 2685/2534 จำเลยที่ 1 ให้การต่อพนักงานสอบสวนว่าเป็นเจ้าของรถบรรทุก มี ส. เป็นผู้ขับขี่ โจทก์จึงฟ้องจำเลยที่ 1 โดยอาศัยข้อเท็จจริงดังกล่าว แต่พยานจำเลยที่ 1 เนกความว่า จำเลยที่ 1 ไม่ต้องรับผิด เพราะมิใช่นายจ้างของ ส. แต่คนขับรถเป็น ค. คดีจึงฟังได้ว่า ขณะเกิดเหตุจำเลยที่ 1 เป็นเจ้าของรถบรรทุก และลูกจ้างของจำเลยที่ 1 ขับรถในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 1 แล้ว จำเลยที่ 1 ต้องร่วมรับผิดด้วย เมว่าคนขับจะเป็น ส. หรือ ค. ก็ตาม

โจทก์เช่ารถโดยสารมาและถูกรถบรรทุกของจำเลยที่ 1 ชน โจทก์ได้ซ่อมรถโดยสารตามสัญญาเช่า โจทก์จึงฟ้องเรียกค่าเสียหายดังกล่าวและค่าขาดรายได้ของรถยนต์โดยสารในระหว่างซ่อมจากจำเลยที่ 1 ได้

ค่าเช่ารถในระหว่างซ่อมรถ โจทก์จะต้องจ่ายแก่ผู้ให้เช่าเป็นเงินลงทุนของโจทก์ที่จะทำให้เกิดรายได้ ซึ่งไม่ว่าจะมีเหตุผลใดก็ตามที่ไม่ โจทก์ที่ต้องจ่ายอยู่แล้ว ค่าเช่าจึงไม่ใช่ความเสียหายที่เกิดจาก การกระทำการกระทำละเมิดของจำเลย

ฎ. 261/2538 บ. ซึ่งเป็นลูกจ้างจำเลยที่ 2 มีหน้าที่ขับรถชนตี่ ยินยอมให้จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นลูกจ้างของจำเลยที่ 2 ด้วยขับรถชนตี่ของจำเลยที่ 2 ซึ่งอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของตนไปทำงาน โดยลำพัง แล้วเกิดเหตุชน โจทก์โดยประมาณเป็นเหตุให้โจทก์บาดเจ็บ เมว่าจะเกิดก่อนเวลาทำงานปกติของจำเลยที่ 2 ก็ถือได้ว่า จำเลยที่ 1 ได้ขับรถชนตี่ไปในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 2 จึงต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่โจทก์

ฉ. 6359/2539 เมื่อผู้ชายจะขับรถในความครอบครองของจำเลยที่ 4 เดินทางกลับจากไปราชการตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาเสร็จแล้ว หลังจากนั้นผู้ชายได้ขับรถออกไปรับประทานอาหารและส่งเพื่อนจนเกิดอุบัติเหตุชนรถบรรทุกตอนขากลับ ซึ่งผู้ชายยังต้องนำรถไปเก็บที่สำนักงานของจำเลยที่ 4 ถือว่าการกระทำของผู้ชายยังอยู่ในระหว่างปฏิบัติงานหน้าที่การทำงาน จำเลยที่ 4 จึงต้องร่วมรับผิดในผลลัพธ์เมื่อผู้ชายได้ก่อชั่นต่อโจทก์ด้วย

ฉ. 677/2540 ก่อนเกิดเหตุ 1 วัน พ. ได้ขอรับยกเว้นตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนมกราคมทุกๆเดือน จึงไม่ได้รับประทานอาหารเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพให้มีชีวิตอยู่มีกำลังในการทำงาน ถึงแม่จำเลยที่ 4 มีระเบียบว่า เมื่อเลิกงานแล้วคนงานจะออกไปหากก่อสร้างไม่ได้ และจะนำรถไปใช้หลังจากเลิกงานแล้วไม่ได้ก็ตามที่เป็นเรื่องภายในระหว่างจำเลยที่ 4 กับพนักงานจะนำระเบียนดังกล่าวไปใช้ยังกับบุคลากรอื่นเพื่อปัดความรับผิดหายได้ไม่ ปรากฏว่า พ. กับพวกรู้ว่าไม่ได้ จึงออกไปรับประทานอาหารในเขตจังหวัดลำปาง จากนั้นพาภันไปที่บ้าน ว. ซึ่งอยู่ห่างจากสถานที่ก่อสร้าง 60 กิโลเมตร จึงยังเป็นเรื่องอยู่ในขอบเขตการอนุญาตของหัวหน้าห้างผู้มีสิทธิอนุญาตให้นำรถไปใช้แทนจำเลยที่ 4 ซึ่งเป็นนายจ้างถือได้ว่าจำเลยที่ 4 ร่วมรู้เห็นในการให้ พ.นำรถออกไปใช้ด้วย ดังนั้น การที่ พ.นำรถออกไปใช้ดังกล่าวเป็นการกระทำในทางการที่จ้างของจำเลยที่ 4 จำเลยที่ 5 ในฐานะนายจ้าง และจำเลยที่ 5 ในฐานะหุ้นส่วนผู้จัดการ จึงต้องร่วมรับผิดในผลแห่งละเมิดอันเกิดจากการนำรถออกไปกระทำให้เกิดอุบัติเหตุด้วย

สุภาษิตกฎหมาย

VOLENTI NON FIT INJURIA

ความยินยอมไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย

คำตามประเด็นเรื่องความรับผิดของนายจ้าง

ข้อ 1. นาย ก. มาสมัครงานกับนาย ข. เพื่อเป็นคนขับรถโดยสารประจำทางตามที่นาย ข. ได้ประกาศรับสมัครจ้างเป็นรายเที่ยว นาย ข. จึงได้ให้นาย ก. ทดลองขับรถเพื่อคุณความสามารถ โดยนาย ข. นั่งไปในรถด้วย ระหว่างทางที่ขับรถกลับ นาย ข. ได้สั่งให้นาย ก. ทดลองรับคนโดยสารด้วย นาย ค. ซึ่งเป็นผู้โดยสารคนหนึ่งยืนห้อยโหนอยู่ที่บันไดโดยที่นาย ก. และนาย ข. ก็มิได้ห้ามปราบแต่อย่างใด นาย ก. ขับรถต่อไปด้วยความคึกคักของเพื่อโชว์ฝีมือ เป็นเหตุให้รถเสียหลักเฉลบไปชนกำแพงบ้านของนาย ง. และนาย ค. กระเด็นตกลงจากรถขาหัก ดังนี้ นาย ค. และนาย ง. จะฟ้องให้นาย ก. และนาย ข. รับผิดทางละเมิดได้อย่างไร หรือไม่

ชงคำตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420, 425, และ 442

วินิจฉัย การกระทำที่นาย ก. ขับรถด้วยความคึกคักของเป็นความประมาทเลินเลือ ซึ่งเป็นเหตุให้ผู้อื่น คือ นาย ค. และนาย ง. ได้รับความเสียหาย นาย ก. จึงมีความรับผิดเพื่อละเมิดตามมาตรา 420 ซึ่งเป็นความรับผิดเพื่อละเมิดซึ่งเกินจากการกระทำการของตนเอง

นาย ข. ไม่ต้องรับผิดร่วมกับนาย ก. ในฐานะนายจ้างตามมาตรา 425 เมื่อถึงว่าการว่าจ้างแรงงานเป็นรายเที่ยว ก็ถือว่าเป็นสัญญาจ้างแรงงานได้ (ฎีกาที่ 3834/2524) แต่เนื่องจากระหว่างนาย ก. และนาย ข. นี้สัญญาจ้างแรงงานยังไม่เกิด เพราะยังอยู่ในระหว่างทดลองทำงานให้คุก่อนเข้ารับทำงานเท่านั้น ยังไม่มีการทดลองจ้างแต่อย่างใด

อย่างไรก็ได้ นาย ข. ก็ยังคงต้องมีความรับผิดตามมาตรา 437 ซึ่งเป็นความรับผิดเพื่อละเมิดในกรณีที่มีความเสียหายอันเกิดจากทรัพย์ในฐานะที่นาย ข. เป็นผู้ครอบครองยานพาหนะอันเดินด้วยกำลังเครื่องจักรกลในขณะที่เกิดเหตุจากยานพาหนะนั้น

นาย ค. ซึ่งเป็นผู้เสียหายอีกผู้หนึ่ง ก็มีสิทธิเรียกร้องให้นาย ก. และนาย ข. รับผิดได้เช่นกัน แต่เนื่องจากข้อเท็จจริงนั้น นาย ค. เองก็มีส่วนประมาทอยู่ด้วย เพราะยืนห้อยโหนบันไดโดยนั่น (ฎีกาที่ 624/2515) ดังนั้น จึงต้องนำหลักการแบ่งส่วนความผิดตามมาตรา 442 มาใช้บังคับ กล่าวคือ

ต้องอาศัยพฤติกรรมเป็นประมาณ ข้อสำคัญก็คือว่าความเสียหายนั้นได้เกิดขึ้นเฉพาะฝ่ายไทยเป็นผู้ก่อขึ้นอยู่กว่ากันเพียงไร

ข้อ 2 นายเล็กเข้าร่วมด้วยประการคนขับจากนายใหญ่ เพื่อนำไปบรรเทาโภคทรัพย์ไปปัจจุบัน สำหรับนายใหญ่ซึ่งเป็นลูกข้าวของนายใหญ่ซึ่งบรรดาคนตั้งกล่าวโดยมีนายเล็กนั่งมาด้วยข้างหน้า และนายกลางนั่งอยู่ท้ายรถซึ่งมีโลงศพวางอยู่ บังเอิญผ่านคนหนักมาก นายกลางจึงเข้าไปป้อนในโลงศพเพื่อหลบฝนแล้วหลับไป ระหว่างทางมีนาทีเบื้องในรถขอโดยสารไปด้วยนั่งข้างหลัง ต่อมากะที่รถกำลังแล่นอยู่และฝนหยุดตก นายกลางซึ่งนอนอยู่ก็เปิดฝาโลงและโผล่มือออกมานายเบื้องเห็นดังนั้น ก็ตักใจกระโดดลงจากรถทันที ทำให้นายเบื้องขาหัก ดังนั้นนายเบื้องจะเรียกร้องให้ครรภ์ผิดฐานละเมิดได้บ้างหรือไม่

ลงค่าตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420, 425, 437

วินิจฉัย นายเบื้องฟ้องร้องให้นายกลางรับผิดฐานละเมิดไม่ได้ เนื่องจากการกระทำของนายกลางมิได้เป็นการงใจหรือประมาทเดินเล่อทำให้นายเบื้องได้รับความเสียหาย จึงขาดหลักเกณฑ์ตามมาตรา 420 ซึ่งต้องมีการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเดินเล่อ

นายเบื้องฟ้องร้องให้นายจิวซึ่งเป็นคนขับรถรับผิดไม่ได้เช่นกัน เพราะ

1. ขาดหลักเกณฑ์ ตามมาตรา 420 เนื่องจากนายจิวไม่ได้จงใจหรือประมาทเดินเล่อให้นายเบื้องได้รับความเสียหาย

2. ขาดหลักเกณฑ์ตามมาตรา 437 เนื่องจากความเสียหายที่เกิดขึ้น คือ นายเบื้องโดยลงจากรถขาหักนั้น เป็นเพราะนายเบื้องตกใจคิดว่าผีหลอก มิใช่เป็นความเสียหายซึ่งเกิดขึ้นจากบานพาหนะที่เดินด้วยเครื่องจักรรถโดยตรง

เมื่อไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 437 นายจิวซึ่งเป็นผู้ควบคุมและนายเล็กซึ่งเป็นผู้ครอบครองรถย่อมไม่มีความรับผิดชอบละเมิด

ส่วนนายใหญ่ซึ่งเป็นนายจ้างของนายจิวก็ไม่ต้องรับผิด ตามมาตรา 425 เพราะลูกจ้างไม่มีความรับผิด ความรับผิดของนายจ้างย่อมไม่มี

ข้อ 3. 釁ดลูกจ้างของขาวขับรถยกตู้บรรทุกของไปส่งให้ลูกค้าของขาว ระหว่างทางยกลับ 釁 แวดคื่นสูรนแล้วจึงขับรถยกตู้กลับที่ทำงาน ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนระเบียบที่ขาววางไว้ว่าห้ามคื่นขณะปฏิบัติงาน ด้วยความมีเนมاءแดงขับรถชนเขียวซึ่งเดินอยู่ข้างทางได้รับบาดเจ็บถึงสาบ 釁กลัวว่าตนจะมีความผิดอาญาจึงนำเขียวไปทิ้งหมกคูไว้ที่ริมถนน เป็นเหตุให้เขียวถึงแก่ความตาย ดังนี้ให้ท่านวินิจฉัยถึงความรับผิด เพื่อละเอียดของแดงและขาว

ลงค่าตอบ

หลักกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420, 425

วินิจฉัย การที่釁ดลูกจ้างขับรถด้วยความมีเนมاءจึงชนเขียวได้รับบาดเจ็บ เป็นการทำละเมิดต่อเขียวโดยประมาทด林เลื่อ ตามมาตรา 420

การที่釁ดลูกจ้างขับรถยกตู้บรรทุกสิ่งของไปส่งให้แก่ลูกค้าและขับรถกลับนั้น เป็นการกระทำในทางการที่จ้างแม้มีแดงจะฝ่าฝืนระเบียบคำสั่งของนายจ้างด้วยการคื่นสูรระหว่างปฏิบัติงาน ก็ยังเชื่อว่าเป็นการกระทำอยู่ในทางการที่จ้าง (ฎีกาที่ 501-504/2517) ดังนั้น ขาวซึ่งเป็นนายจ้างของแดงจึงต้องร่วมรับผิดกับแดงในผลแห่งละเมิดที่ลูกจ้างได้ทำไปในทางที่จ้าง ตามมาตรา 425 คือร่วมรับผิดในผลของการที่เขียวได้รับความเสียหายต่อร่างกายอนามัย

ส่วนการที่釁ดลูกจ้างนำเขียวไปทิ้งหมกคูไว้ข้างถนนเป็นเหตุให้เขียวถึงแก่ความตายนั้นเป็นคุณละเรื่องคุณละตอนที่釁ดลูกจ้างเขียวได้รับบาดเจ็บ เพราะเป็นการกระทำในภายหลังเพื่อประโยชน์ส่วนตัวของแดงโดยเฉพาะ คือเพื่อให้พ้นจากความรับผิดทางอาญา แดงจึงต้องรับผิดในผลแห่งความตายที่เกิดขึ้นนั้นโดยลำพัง ไม่เกี่ยวกับนายจ้าง (ฎีกาที่ 2060/2524)

ข้อ 4. สมศักดิ์เป็นนายจ้างของสมหมายและเป็นเจ้าของรถยกตู้ วันเกิดเหตุสมหมายขอรื้อรถยกตู้ของสมศักดิ์ เพื่อขับไปรับแฟfnสาวที่เดินทางมาจากต่างจังหวัด ซึ่งสมศักดิ์อนุญาตให้ยืมได้โดยมิได้บอกกล่าวให้สมหมายทราบถึงความบกพร่องของระบบเบรกที่เบรกไม่ค่อยหยุด ต้องย้ำเบรกหลายครั้ง ระหว่างทางขับรถไปรับแฟfnสาวที่สถานีขนส่งหนองชิด ได้ขับรถชนสมพงษ์ซึ่งกำลังเดินข้ามถนนอยู่ที่ทางม้าลาย โดยที่สมหมายเห็นสมพงษ์กำลังข้ามถนนอยู่แล้ว แต่เบรกรถหยุดไม่ได้ เพราะความบกพร่องของระบบเบรกดังกล่าวมา ทำให้นายสมพงษ์ได้รับบาดเจ็บสาหัส ไม่สามารถทำการงานในบ้านได้ ต้องข้างคนใช้สามาทำความสะอาดในครัวเรือน เสียค่าใช้จ้างเดือนละ 3,000 บาท

สมพงษ์ต้องการฟ้องสมศักดิ์และสมหมายให้ร่วมกันรับผิดชอบละเมิด และให้ชดใช้ค่าขาดการงานในครัวเรือน ดังนี้ หากสมพงษ์มาว่าจ้างท่านในฐานะทนายความให้ฟ้องร้องบังคับคดี ท่านจะอ้างหลักกฎหมายประกอบคำฟ้องอย่างไร

ธงคำตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420, 425, 432, 437, 444 และ 445

วินิจฉัย การที่สมหมายขับรถชนสมพงษ์ได้รับบาดเจ็บสาหัส โดยเป็นผู้ควบคุมยานพาหนะอันเดินด้วยคำสั่งเครื่องจักรกล แม้ไม่ได้หมายความว่าสมหมายได้กระทำโดยจงใจหรือโดยประมาทเลินเล่อ สมหมายก็ต้องรับผิดตามมาตรา 437 และจะอ้างว่าการที่รถบรรทุกไม่อยู่เป็นเหตุสุดวิสัยก็ไม่ได้ เพราะเหตุสุดวิสัยนั้นเป็นเหตุที่ไม่มีใครอาจป้องกันได้ แต่ถ้าปรบมณฑลและกลไกรถนั้นสามารถตรวจสอบก่อนขับได้ และป้องกันมิให้เกิดความเสียหายได้ ดังนั้น สมหมายจึงต้องรับผิดต่อสมพงษ์ตามมาตรา 437

สมศักดิ์ไม่ต้องร่วมรับผิดต่อสมพงษ์ในฐานะนายจ้างตามมาตรา 425 เพราะแม้ว่าสมศักดิ์จะเป็นนายจ้างของสมหมาย แต่สมหมายขับรถออกໄ�回บ้านมิได้เป็นการกระทำในทางการที่จ้าง หากแต่เป็นเรื่องส่วนตัวโดยแท้ และสมศักดิ์ไม่ต้องรับผิดตามมาตรา 437 เพราะมาตรานี้มิได้อา庇ดกับผู้เป็นเจ้าของรถ แม้ว่าสมศักดิ์จะเป็นเจ้าของรถทันกิจเหตุ แต่สมศักดิ์มิได้กระรองรอดอยู่ในเวลาที่เกิดเหตุและมิได้อยู่ในรถคันนั้นด้วยจึงไม่ต้องรับผิดในฐานะเป็นผู้ครอบครองยานพาหนะฯ

อย่างไรก็ตี สมศักดิ์ต้องรับผิดต่อสมพงษ์ตามมาตรา 420 ฐานละเมิดอันเกิดจากการกระทำของตนเอง ทั้งนี้ เพราะสมศักดิ์ได้งดเว้นการกระทำการที่ท่านมีหน้าที่ขัดต้องกระทำเพื่อป้องกันมิให้ผลเสียหายเกิดขึ้น (ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคท้าย) ซึ่งกฎหมายมองว่าเป็นการกระทำเช่นกัน และเมื่อการงดเว้นไม่บังคับถ้วนแล้วให้สมหมายทราบถึงความบกพร่องของรถ ยนต์อันเป็นสาระสำคัญที่ทำให้เกิดเหตุความเสียหายขึ้นต่อสมพงษ์ เช่นนั้น จึงถือได้ว่า ผลที่เกิดขึ้นกับสมพงษ์นั้นสัมพันธ์กับการกระทำการของสมศักดิ์ ดังนั้นสมหมายและสมศักดิ์จึงต้องรับผิดต่อสมพงษ์ แต่เมื่อใช้เป็นเรื่องร่วมกันรับผิด และมิใช่เป็นเรื่องร่วมกันทำละเมิดตามมาตรา 432 เพราะทั้งสองคนมิได้ร่วมกัยร่วมใจในการก่อให้เกิดความเสียหายแก่สมพงษ์แต่อย่างใด

ส่วนกรณีที่สมพงษ์จะเรียกค่าสินไหมทดแทนเป็นค่าชดใช้ขาดการงานนั้น เห็นว่าจะเรียกโดยอาศัยมาตรา 445 ในค่าขาดการงานในครัวเรือนนั้นย่อมไม่ได้ เพราะเหตุว่ามาตรา 445 เป็นบท

บัญญัติที่ให้สิทธิในการเรียกร้องนี้แก่บุคคลภายนอกซึ่งได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการกระทำละเมิดต่อบุคคลผู้อยู่ในอำนาจปกครอง อันมิใช่เป็นกรณีที่ผู้เสียหายเรียกร้องเอง อย่างไรก็ต้องพึงยึดมั่นว่าให้สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในค่าจ้างสาวไว้ได้โดยอาศัยมาตรา 444 ซึ่งเป็นค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายจากการที่ตนต้องเสียไปอันเนื่องมาจากการได้รับความเสียหายต่อร่างกาย

ดังนั้นถ้าข้าพเจ้าจะฟ้องสมศักดิ์ จะฟ้องให้รับผิดตามมาตรา 420 ฐานงดเว้นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้สมพงษ์ได้รับความเสียหาย และให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 444 ในค่าใช้จ่ายอันต้องเสียไป

ในส่วนของสมหมาย ข้าพเจ้าจะฟ้องให้รับผิดตามมาตรา 437 ในฐานะเป็นผู้ควบคุมบุตร พาหนะอันเดินด้วยเครื่องจักรกล และให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 444 ในค่าใช้จ่ายอันต้องเสียไป

ข้อ 5. 釆用เปิดเผยข้อมูล เกี่ยวกับค่าสินไหมที่ซ่อมเครื่องยนต์สำหรับรถที่ซ่อมออกแล่น ล่องเครื่อง ทั้ง ๆ ที่มีระเบียนของอยู่ว่าห้ามซ่างซ่อนนำร่องยนต์ออกขับล่องเครื่องนอกอยู่ เกี่ยวกับ เครื่องแล้วขับเลขอ กันกันเดือนทางเพื่อไปรับประทานอาหาร ระหว่างทางหากลับเกิดอุบัติเหตุชนกับรถยนต์ของฟ้าด้วยความประมาทเลินเล่อของเจียว เจียวจึงทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ขอนชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ฟ้าเป็นเงิน 2 หมื่นบาท กำหนดชำระเงินให้ภายใน 10 วัน ต่อมาเมื่อถึงกำหนดเวลาชำระเงินไม่มีเงินชำระหนี้ให้แก่ฟ้า ให้ท่านวินิจฉัยว่าฟ้าเรียกร้องแตงซึ่ง เป็นนายจ้างของเจียวให้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตนได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

ลงคำตอน

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420,425

วินิจฉัย การที่เจียวประมาทเลินเล่อขับรถยนต์ไปชนรถยนต์ของฟ้า เป็นการทำละเมิดต่อฟ้า จึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 420

เมื่อข้อเท็จจริงมีว่าเจียวเป็นลูกจ้างของแตง ปัญหาว่าแตงจะต้องร่วมรับผิดกับเจียว ตาม มาตรา 425 หรือไม่ พิจารณาจากมาตรา 425 มีหลักเกณฑ์ที่นายจ้างต้องร่วมรับผิดกับลูกจ้าง ดังนี้

- ต้องมีความสัมพันธ์กันตามสัญญาจ้างแรงงาน
- ลูกจ้างกระทำละเมิดในขณะที่อยู่ในเวลาสัญญาว่าจ้าง
- ลูกจ้างทำละเมิดในทางการที่จ้าง

เมื่อเจ้ายเป็นลูกจ้างของเดลงและได้กระทำละเมิดในทางการที่จ้าง กล่าวคือเจ้ายซึ่งมีหน้าที่ซ้อมเครื่องยนต์ให้แก่กิจการของนายจ้าง ได้นำรถยนต์ออกจากเครื่อง แม้ว่าจะฝ่าฝืนระเบียบของนายจ้างอยู่บ้าง ก็ยังถือว่าอยู่ในทางการที่จ้าง นายจ้างจะยกເອาคำสั่งภายในของตนขึ้นอ้างเพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบของตนต่อผู้เสียหายไม่ได้ (โดยนัยคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2171-3/2517) ดังนั้น แดงจึงต้องร่วมรับผิดกับเจ้ายในมูละเมิดตามมาตรา 425

อย่างไรก็ดี ความรับผิดของนายจ้างตามมาตรา 425 นี้ เป็นความรับผิดร่วมกับลูกจ้างในมูละเมิดเท่านั้น เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าเจ้ายได้ทำตามสัญญาระนีประนอมยอมความยอมชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ฟ้าไปแล้ว มูละเมิดนั้นย่อมระจับลง (ฟ้ายอมได้สิทธิเรียกร้องตามสัญญาประนีประนอมยอมความ) ความรับผิดของเจ้ายจึงมิใช่ความผิดในมูละเมิดและทำให้ความรับผิดของเดลงซึ่งเป็นนายจ้างที่ต้องร่วมรับผิดในมูละเมิดนั้นระจับไปด้วย (โดยนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 380/2530) ดังนั้น ฟ้ายอมเรียกร้องให้แดงรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ตนไม่ได้

ข้อ 6. นายหนึ่งเป็นเจ้าของรถยนต์และเป็นนายจ้างของนายสอง นายสองมีหน้าที่ขับรถยนต์วันเกิดเหตุ นายสองขับรถคันดังกล่าวไปส่งของที่โภตังแห่งหนึ่งตามกำหนดสั่งของนายหนึ่ง เมื่ออาข่องลงเสร็จนายสองได้จอดรถทิ้งไว้ที่โภตังนั้น แล้วไปทำธุระส่วนตัวชั่วคราว โดยทิ้งกุญแจรถเสียไว้ในที่สตาร์ทรถ นายหนึ่งใช้ให้นายสามซึ่งเป็นลูกจ้างอีกคนหนึ่งที่ไม่มีหน้าที่ขับรถให้ไปดูรถยนต์คันดังกล่าวโดยมิได้สั่งให้ขับกลับมา นายสามเห็นกุญแจรถเสียอยู่จึงขับรถกลับมาโดยพลการ ด้วยความประมาทจึงชนกับรถยนต์ของนายสี่ เป็นเหตุให้รถยนต์ของนายสี่เสียหาย ดังนั้นายสี่จะเรียกร้องให้ผู้ได้รับผิดในความเสียหายครั้งนี้ได้บ้างหรือไม่

ชงค์ตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 และมาตรา 425

วินิจฉัย ความรับผิดเมื่อละเมิดอันเกิดจากการกระทำของตนเอง กฎหมายกำหนดไว้ใน มาตรา 420 โดยมีหลักเกณฑ์ว่า

- บุคคลกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ
- มิการกระทำต่อผู้อื่นโดยผิดกฎหมาย
- มีความเสียหายต่อผู้อื่น
- ผลที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กับการกระทำ

นายสามเป็นผู้ที่ขับรถชนนายสี เป็นเหตุให้ นายสี ได้รับความเสียหาย โดยผลเสียหายที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กับการกระทำโดยประมาทเลินเล่อของนายสาม นายสามจึงมีความรับผิดชอบเมื่อละเมิดต่อนายสี ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายนั้น ตามมาตรา 420

นายสองซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ขับรถชนต์ แม้จะประมาทเลินเล่อโดยเสียบกุญแจรถทิ้งไว้ในที่สตาร์ทรถ แต่ผลที่เกิดขึ้นคือ นายสี ได้รับความเสียหายนั้น มิได้เกิดจากการกระทำการกระทำของนายสอง ผลที่แท้จริงเกิดจากการกระทำการกระทำของนายสามโดยตรง ผลที่เกิดขึ้นจึงไม่สัมพันธ์กับการกระทำการกระทำของนายสอง (ขาดหลักเกณฑ์ในข้อ 4) นายสองจึงไม่มีความผิดฐานละเมิดต่อนายสี ตามมาตรา 420 แต่อย่างใด

ส่วนนายหนึ่ง แม้จะเป็นนายจ้างของนายสองและนายสาม นายหนึ่งก็ไม่ต้องรับผิดในฐานะนายจ้างตามมาตรา 425 (ฎีกาที่ 659-660/2531) เพราะหลักเกณฑ์ที่นายจ้างจะต้องร่วมรับผิดกับลูกจ้างนั้น ต้องได้ความว่า

- ลูกจ้างละเมิดต่อผู้อื่น
- มีความสัมพันธ์ในฐานะนายจ้างลูกจ้างกัน
- ลูกจ้างกระทำการกระทำละเมิดในทางการที่จ้าง

กรณีนายจ้างของนายสอง เมื่อนายสองไม่มีความรับผิดฐานละเมิด นายหนึ่งซึ่งเป็นนายจ้างก็ย่อมไม่ต้องรับผิดด้วย

กรณีนายจ้างของนายสาม แม้นายหนึ่งจะเป็นนายจ้างของนายสาม และนายสามกระทำการกระทำละเมิดก็จริง แต่เหตุละเมิดที่เกิดขึ้นไม่ถือว่าอยู่ในทางการที่จ้าง เพราะนายสามไม่มีหน้าที่ขับรถ และเป็นการกระทำไปโดยผลการ นายหนึ่งจึงไม่ต้องร่วมรับผิดกับนายสามต่อนายสีแต่อย่างใด

2. ความรับผิดเพื่อละเมิดของตัวการ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 427 บัญญัติว่า “บทบัญญัติในมาตราทั้งสองก่อนนี้น ท่านให้ใช้บังคับแก่ตัวการและตัวแทนด้วยโดยอนุโลม”

The two foregoing apply *mutatis mutandis* to principal and agent.

กิจการที่ตัวแทนทำไปย่อมเป็นงานของตัวการ เช่นเดียวกับงานที่ลูกจ้างทำไปย่อมเป็นงาน ของนายจ้าง ทั้งตัวแทนก็ต้องทำการตามคำสั่งของตัวการ ตามมาตรา 807 ทำนองเดียวกับลูกจ้าง นายจ้างดังกล่าวแล้ว จึงมีเหตุผลอย่างเดียวกันที่ตัวการจะต้องรับผิดในผลแห่งละเมิดที่ตัวแทนได้ทำ ไปในการกระทำการแทนตัวการ⁶¹

● ลักษณะของตัวการตัวแทน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 797 บัญญัติว่า “อันว่าสัญญาตัวแทนนั้น กือ สัญญาซึ่งให้บุคคลหนึ่งเรียกว่าตัวแทน มีอำนาจทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่าตัวการและตกลงจะทำการดังนั้น

อันความเป็นตัวแทนนั้น จะเป็นโดยตั้งแต่แสดงออกชัดหรือโดยปริยายก็ย่อมได้”

การเป็นตัวการตัวแทนเป็นเรื่องมหماຍให้ทำหน้าที่แทน หรือมอบหมายให้ทำกิจการ แทน อาจมีได้ 2 กรณีคือ

- (1) ตัวแทนโดยชัดแจ้ง กือตัวแทนโดยแต่งตั้งแสดงออกโดยชัดเจน มีการมอบหมายกัน โดยชัดเจนว่าให้เป็นตัวแทนในกิจการใด ส่วนใหญ่มักมอบหมายกันเป็นลายลักษณ์ อักษร แต่จะมอบหมายด้วยวาจาก็ได้ ข้อสำคัญอยู่ที่ว่ามีการมอบหมายให้โดยชัดเจน
- (2) ตัวแทนโดยปริยาย กือการอาศัยพฤติกรรมและการกระทำ การแสดงออกต่อบุคคล ภายนอก ทำให้เป็นที่เข้าใจได้ว่า ได้มีการมอบหมายให้ผู้นั้นเป็นตัวแทนในกิจการนั้น ๆ

⁶¹ จิตติ ติงศภานิย์, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึง 452 ว่าด้วยมูลแห่งหนี้, หน้า 255

ตัวอย่างการเป็นตัวแทนโดยปริยาย

- บุตรชายของแทนบิดามารดาในร้านค้า ขับรถไปส่งของหรือเก็บเงิน (ฎีกาที่ 1049/2505)
- รถแท็กซี่ เดินรถบรรทุกในกิจการร่วมกับสหกรณ์ (ฎีกาที่ 3116/2523)
- เจ้าของเรือขับเรือไม่เป็น วนให้ผู้อื่นทดลองขับให้ดู (ฎีกาที่ 2385/2518)

ข้อสังเกต

มาตรา 427 ใช้กับตัวแทนโดยปริยาย และตัวแทนเชิดด้วย

ฎ. 3116/2523 สหกรณ์แท็กซี่ยอนให้จำเลยที่ 1 นำรถแท็กซี่ของสหกรณ์วิ่งรับบรรทุกคนโดยสาร ในกิจการของสหกรณ์เป็นการเชิดให้เข้าใจว่าจำเลยที่ 1 เป็นตัวแทนจำเลยที่ 1 ทำละเมิดขับรถชน โจทก์ สหกรณ์ต้องรับผิดร่วมด้วย ตาม ป.พ.พ. มาตรา 427, 821

ฎ. 1133/2516 (ประชุมใหญ่) จำเลยที่ 2 เป็นพลางานกองพลทหารม้า สั่งให้จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นพล ขับได้ขับรถบันต์ของกองพลทหารม้าไปบนปูนซีเมนต์ให้นั่น ยอมถือได้ว่า จำเลยที่ 2 เป็นตัวการ และจำเลยที่ 1 เป็นตัวแทนในกิจการนั้น โดยปริยาย เมื่อจำเลยที่ 1 ขับรถลับกองพลทหารม้าได้ชน รถยนต์โจทก์เสียหาย จำเลยทั้งสองก็ต้องรับผิดร่วมกัน แต่กิจการดังกล่าวมิใช่ราชการของกองทัพ บก กองทัพบกจึงไม่ต้องรับผิด

ฎ. 2258/2527 องค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ จำเลยที่ 3 ได้เช่ารถยนต์ของจำเลยที่ 2 มาใช้ในทาง เดินรถโดยสารของตน โดยมีจำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นลูกจ้างของจำเลยที่ 2 เป็นคนขับดังนี้ถือได้ว่าจำเลยที่ 1 เป็นตัวแทนของจำเลยที่ 3 เมื่อจำเลยที่ 1 ขับรถยนต์โดยสารประจำถนนโจทก์ได้รับบาดเจ็บ จำเลยที่ 3 ต้องร่วมรับผิดในผลแห่งการทำละเมิดของจำเลยที่ 1 ด้วย

แม้นายจ้างของโจทก์จะได้ออกค่ารักษาพยาบาลให้แก่โจทก์ไปแล้วก็หากทำให้จำเลยที่ 1 ผู้กระทำละเมิดต่อโจทก์พื้นความรับผิดในการชดใช้ค่ารักษาพยาบาลไม่ โจทก์มีสิทธิเรียกค่ารักษาพยาบาลจากจำเลยทั้งสาม

เปรียบเทียบกับฎีกาที่ 174/2528 ซึ่งวินิจฉัยว่าเป็นลูกจ้างองค์การขนส่งฯ

ฎ. 174/2528 จำเลยที่ 2 เป็นลูกจ้างขับรถของบริษัท ฯ. ซึ่งเป็นเจ้าของรถยนต์โดยสารประจำทาง ได้นำรถยนต์มาเดินร่วมในเส้นทางเดินรถขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ จำเลยที่ 1 โดยพ่นสี เดียวกับสีรถยนต์โดยสารประจำทางของจำเลยที่ 1 และมีตราของจำเลยที่ 1 ที่ข้างรถทั้งสอง พนักงานเก็บเงินค่าโดยสารได้รับเงินเดือนจากจำเลยที่ 1 ดังนี้ถือว่าเป็นการของจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 2 ย้อมเป็นลูกจ้างของจำเลยที่ 1 ด้วย

เปรียบเทียบกันจะเห็นว่า ตามฎีกาที่ 174/2528 บริษัท ฯ. นำรถมาเดินร่วมในเส้นทางเดินรถขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ ความสัมพันธ์ของบริษัท ฯ. กับองค์การขนส่งฯ จึงเป็นหุ้นส่วนกัน การกระทำของหุ้นส่วนจึงถือว่าทำแทนกัน ดังนั้nlูกจ้างของบริษัท ฯ. (จำเลยที่ 2) ก็ถือว่า เป็นลูกจ้างขององค์การขนส่งฯ ด้วย แต่ตามฎีกาที่ 2258/2527 องค์การขนส่งฯ เช่ารถจากจำเลยที่ 2 โดยมีจำเลยที่ 1 เป็นคนขับ จะถือว่าจำเลยที่ 1 เป็นลูกจ้างขององค์การขนส่งฯ ด้วยไม่ได้ เพราะไม่ได้เป็นหุ้นส่วนกัน ดังฎีกาที่ 174/2528 ศาลฎีกาวินิจฉัยออกไปในແນ່ເປັນຕົວແທນຂອງองค์การขนส่งฯ

กรณีการใช้ การวน การรับอาสา ตามแนวคำพิพากษาฎีกามีเดิม เช่น ฎีกาที่ 1980/2505 และ 619/2507 วินิจฉัยว่ามิใช่เป็นการกระทำแทนตัวการต่อบุคคลที่สามเป็นเพียงกิจกรรมระหว่างผู้ใช้กับผู้รับใช้ จึงมิใช่ตัวแทนโดยปริยาย

ต่อมา มีฎีกาที่ 1811/2516 (ประชุมใหญ่) วินิจฉัยว่าการใช้หรือวนให้ขับรถในกิจการของผู้ใช้ และมิได้เกี่ยวข้องกับตัวผู้รับใช้ ถือว่าผู้ใช้เป็นตัวการ และผู้รับใช้เป็นตัวแทนในกิจการนี้โดยปริยาย และมีฎีกาที่ 2385/2518 และ 620/2522 ก็วินิจฉัยตามแนวทางนี้เช่นกัน

แต่ก็มีคำพิพากษาฎีกาที่ໄປໃຫຍ່ແດນ เช่น

ฎ. 528/2523 การที่จำเลยที่ 1 ขับรถไปบนรถโดยที่ 1 เพราะจะรับໄປเชื่อเนื้อตามที่จำเลยที่ 3 ใช้ໄห້ໄປชี้ขอແກຣມໄປຢ້ອນເນື້ອເພື່ອທຳສະເໜາຍເປັນກິຈການຄ້າຂອງจำเลยที่ 4 ກີ່ຕາມ ການທີ່จำเลยที่ 1 ขับรถ ზານໂຈໂທກໍດີ່ໄມ່ໄດ້ວ່າจำเลยที่ 1 ທຳລະເມີນໃນກິຈການເປັນຕົວແທນຂອງจำเลยที่ 3 ເພື່ອວ່າມີໃຊ້ກິຈການທີ່ ທຳແທນຕົວການຕ່ອນບຸຄຄລໍທີ່ 3 ຈຳເລີຍທີ່ 3 ຈຶ່ງໄມ່ຕ້ອງຮ່ວມຮັບຜິດດ້ວຍ

แต่ต่อมาฎีกาที่ 2977/2523 และ 3116/2523 ກີ່ດັບວິນິຈັນຍໍໄປຕາມແນວฎຶກາທີ່ 1181/2516 ດັ່ງນັ້ນหลັກຕົວແທນโดยปริยายໃນຂະນະນີ້ຈຶ່ງຄ່ອນໜ້າຈະສັບສນ ໂດຍເພາະບຸຄຄລໍທີ່ສາມຈຳເປັນຈະຕ້ອງມີຍູ້ ພ້ອມໄນ້ໃນຂະໜາດທີ່ຮັບອາສາຮັບໃຊ້ ແຕ່ຄ້າຈະສຸ່ມເອງຈາກຄຳພິພາກຢູ່ກາສ່າວນໄຫຍ່ແລ້ວຄ່ອນໜ້າຈະຕື່ກວານ ໄດ້ວ່າ ການໃຊ້ການຮັບ ການອາສາ ໄຫວ່າວາ ລື້ອເປັນຕົວແທນโดยปริยาย

- สิทธิไม่เบี่ยงของตัวการ

เมื่อตัวการได้ใช้ค่าสินใหม่ทดแทนให้แก่ผู้เสียหายไปแล้ว ย่อมมีสิทธิไม่เบี่ยงตัวแทนได้โดยอาศัยหลักกฎหมายมาตรา 426 มาใช้บังคับได้เพรารามาตรา 427 ให้นำกฎหมายมาตรา 425 และ 426 มาใช้บังคับกับตัวการตัวแทนด้วยโดยอนุโลม

ข้อสังเกต

1. นิติบุคคล - ผู้แทนของนิติบุคคล หรือส่วนราชการ - ข้าราชการ ไม่ใช่ตัวการตัวแทนกัน จึงไม่อยู่ในบังคับมาตรา 427 แต่ถือว่าการกระทำของผู้แทนนั้นเป็นการกระทำการของนิติบุคคลโดยตรงตาม ป.พ.พ. มาตรา 761 (ฎีกาที่ 312/2497, 769/2525, 3251/2525, 2512/2529)

2. นิติบุคคล - ตัวแทน ถือว่านิติบุคคลตั้งตัวแทน โดยผู้แทนนิติบุคคลเป็นผู้ตั้ง จึงถือว่าตัวแทนเป็นตัวแทนของนิติบุคคล และนิติบุคคลเป็นตัวการ กรณีนี้จึงอยู่ในบังคับมาตรา 427

3. ข้าราชการซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา - ข้าราชการผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ไม่ใช่ตัวการตัวแทนซึ่งกันและกันในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ จึงไม่อยู่ในบังคับมาตรา 427 (ฎีกาที่ 473/2487) แต่อาจจะต้องร่วมกันรับผิดในผลแห่งละเมิดในกรณีที่ทั้งสองคนเป็นผู้ร่วมกันทำละเมิดตามมาตรา 432 หรือต่างคนต่างทำละเมิดและเกิดความเสียหายอันเดียวกัน ซึ่งจะต้องรับผิดด้วยกันตามมาตรา 438

4. บุคคลคนหนึ่งอาจอยู่ในฐานะเป็นหั้งคูกจ้างและตัวแทนในขณะเดียวกันก็ได้ (ฎีกาที่ 594/2485, 1495/2498)

ฎ. 2512/2529 พลตำรวจไม่ใช่ลูกจ้างของกรมตำรวจน้ำแลຍ แต่เป็นข้าราชการตำรวจน้ำและมีหน้าที่ปฏิบัติราชการเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยแทนน้ำแลຍ ซึ่งเป็นกรมในรัฐบาลและมีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งตาม ป.พ.พ. มาตรา 76 นิติบุคคลจะรับผิดใช้ค่าสินใหม่ทดแทนเฉพาะในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของนิติบุคคลได้ทำให้เกิดความเสียหายหรือทำละเมิดขณะทำการตามหน้าที่และอยู่ภายใต้ขอบเขตดุประสงค์ของนิติบุคคลเท่านั้น แม้ในตอนแรกพลตำรวจ ว. กับพวกไปรักษาความสงบเรียบร้อยในงานบวชนาค ถือให้ว่าปฏิบัติราชการตามหน้าที่ แต่เมื่อตำรวจรับบทานอาหารคิ่มสูรรมีเนื้่องทะเลาะกับชาวบ้าน แล้วพลตำรวจ ว. กระชากรถลื่นปืนข่มขู่ชาวบ้าน จนเป็นเหตุให้เป็นลั่นและกระสุนไปถูกโจทก์บาดเจ็บ ดังนี้ เป็นเรื่องส่วนตัวของพลตำรวจ ว. และไม่เกี่ยวกับการรักษาความ

ส่งเรียนรือตามวัตถุประสงค์ของกรมตำรวจน้ำแลย จ้าเลขที่ ไม่ต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทคน
ให้แก่โจทก์

ดู 3015/2530 จ้าเลขที่ 2 เป็นข้าราชการในสังกัดกรมตำรวจน้ำแลย จ้าเลขที่ 2 จึงมีฐานะเป็นผู้แทนของ
จ้าเลขที่ 1 ซึ่งเป็นนิติบุคคลตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 76 เมื่อจ้าเลขที่ 2 กระทำ
การตามหน้าที่และก่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ จ้าเลขที่ 1 จึงต้องรับผิดชอบกับจ้าเลขที่ 2 ชดใช้
ค่าสินไหมทคนเพื่อการละเมิดต่อโจทก์ด้วย

คำตามประเด็นเรื่องความรับผิดชอบตัวแทน

นายฟ้ามีอาชีพรับขนส่งสินค้าโดยรถยกต์บรรทุก มีนายมีและนายมาเป็นลูกจ้างขับรถ วัน
เกิดเหตุนายมีและนายมาจะต้องขับรถบรรทุกนำอาหารทะเลมาส่งที่กรุงเทพฯ เพื่อขายมีเกิดท่อง
ร่วงอย่างรุนแรงไม่สามารถขับรถยกต์บรรทุกได้ นายเขียวบุตรของนายฟ้าจึงรับอาสาบีดายของตน
เป็นผู้ขับรถบรรทุกเสียเอง อย่างไรก็ตามนายมีกี้ยังคงเป็นห่วงกิจการของนายฟ้า จึงอนุญาตให้ในรถ
ยกต์บรรทุกที่นายเขียวขับ และหลับไปตลอดทางด้วยความอ่อนเพลีย ขณะที่นายเขียวขับรถบรรทุก
มาถึงจังหวัดชลบุรี เกิดอาการง่วงนอนและหลับในอยู่หลายครั้ง แต่นายเขียวกี้ไม่ยอมหยุดรถ เพราะ
เกรงอาหารทะเลจะเน่าเสีย ในที่สุดรถบรรทุกที่นายเขียวขับ ได้วิ่งเข้าไปในเส้นทางรถยกต์ของนายดี
ซึ่งวิ่งสวนมา รถยกต์ชนกัน นายดีได้รับบาดเจ็บและรถยกต์เสียหาย ดังนี้ นายดีจะฟ้องบุคคลใดให้
รับผิดทางละเมิดได้บ้าง

ลงค่าตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420, 425 และ 427

วินิจฉัย นายเขียวประมาทเลินเล่อในการขับรถยกต์บรรทุก เพราะเมื่อตนเองมีอาการง่วงนอนและ
หลับในอยู่หลายครั้ง กีสมควรจะหยุดรถเพื่อเปลี่ยนอธิบายรถให้มีอาการปกติเสียก่อน แต่ยังคงขับ
รถไปจนรถยกต์วิ่งเข้าไปในเส้นทางของนายดี เป็นเหตุให้นายดีได้รับความเสียหาย นายเขียวจึงต้อง
รับผิดชอบต่อนายดีตามมาตรา 420

นายฟ้าเป็นเจ้าของกิจการ การที่ยินยอมอนุญาตให้นายเขียวบูตรของตนขับรถชนตัวบรรทุกแทนลูกจ้าง ถือได้ว่านายเขียวเป็นตัวแทนของนายฟ้า เมื่อนายเขียวกระทำละเมิดในขณะปฏิบัติหน้าที่ให้นายฟ้าตัวการ นายฟ้าจึงต้องร่วมรับผิดกับนายเขียวตัวแทน ตามมาตรา 420 และ 427 ประกอบมาตรา 425

นายมีแม่จะเป็นลูกจ้างของนายฟ้า แต่ขณะเกิดเหตุตนไม่ได้กระทำการในทางการที่จ้าง กล่าวคือไม่ได้ขับรถบรรทุก และไม่ได้ควบคุมคุ้มครองกับการในการขับรถชนตัวของนายเขียวแต่อย่างใด นายมีแม่ไม่ต้องรับผิดในทางละเมิดแต่อย่างใด

3. ความรับผิดของบิดามารดาหรือผู้อ่อนนุ力าด

กฎหมายกำหนดตัวบุคคลที่ต้องรับผิดร่วมกับบุคคลผู้ไร้ความสามารถไว้ 2 มาตรา คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 429 และ 430 โดยมาตรา 429 กำหนดให้บิดามารดาต้องร่วมรับผิดกับผู้เยาว์ในผลแห่งละเมิดที่ผู้เยาว์ได้กระทำไป และกำหนดให้ผู้อ่อนนุ力าดร่วมรับผิดกับผู้วิกฤติผู้กระทำละเมิด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 429 บัญญัติว่า “ บุคคลใดแม้ไร้ความสามารถเพราจะเหตุเป็นผู้เยาว์หรือวิกฤติยังต้องรับผิดในผลที่ตนทำละเมิด บิดามารดาหรือผู้อ่อนนุ力าดของบุคคล เช่นว่านี้ย่อมต้องรับผิดร่วมกับเขาด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าคนใดใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น ”

“A person, even though incapacitated, on account of minority or unsoundness of mind is liable for the consequences of his wrongful act. The parents of such person are, or his guardian is, jointly liable with him, unless they or he can prove that proper care in performing their or his duty of supervision has been exercised.”

บุคคลซึ่งเป็นผู้ทำละเมิดตามมาตรา 429 คือผู้ไร้ความสามารถเพราจะเหตุเป็นผู้เยาว์หรือวิกฤติ โดยบุคคลผู้ไร้ความสามารถนั้นจะต้องรู้สำนึกในการกระทำด้วย กล่าวคือการกระทำการของผู้เยาว์

หรือผู้วิกลจริตนั้น จะต้องเป็นการกระทำที่เป็นลสมิค (ตามมาตรา 420 หรือ 423 แล้วแต่กรณี) จึงจะ นำมาตรา 429 มาใช้บังคับได้⁶²

บุคคลไร้ความสามารถความหมายของมาตรานี้ แตกต่างจากคำว่า “คนไร้ความสามารถ” ซึ่งปรากฏอยู่ในหมวดทั่วไปว่าด้วยบุคคลและซึ่งถูกกฎหมายจำกัดความสามารถในการทำนิติกรรม เพราะบุคคลผู้ไร้ความสามารถนี้หมายถึงผู้เยาว์และผู้วิกลจริตเท่านั้น (ไม่รวมถึงผู้เสื่อม/non-ไร้ความสามารถ)

ผู้เยาว์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 ให้สภาพบุคคลเริ่มต้นแต่มีอายุครบแล้วอยู่รอดเป็นทารก และตามมาตรา 19 และ 20 ผู้เยาว์หมายถึงบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ คือ อายุยังไม่ครบ 20 ปีบริบูรณ์ หรือยังไม่ได้ทำการสมรส ตามมาตรา 1448 ดังนั้นสภาพของการเป็นผู้เยาว์ จึงหมายถึงบุคคลที่มีภาวะยังเป็นทารกไปจนกว่าจะบรรลุนิติภาวะ ผู้เยาว์จึงอาจแบ่งออกได้เป็น หลายระดับ เช่น เด็กทารกไร้เดียงสาเริ่มพูดฟัง รู้ผิดชอบได้ เด็กวัยรุ่น เยาวชน เป็นต้น

คำว่า “ผู้เยาว์” ตามความหมายในมาตรา 429 หมายถึงผู้เยาว์ในระดับใดก็ได้ที่สามารถรู้ สำนึกรักในการกระทำการของตนเองแล้ว และสามารถกระทำการอันเป็นลสมิคตามหลักเกณฑ์ที่ว่าไปของ กฎหมายด้วยความรับผิดเพื่อลสมิคได้ เพียงแต่ว่าการวินิจฉัยการกระทำการของผู้เยาว์นั้นต้องถือตาม เกณฑ์ของผู้เยาว์ ว่าผู้เยาว์ทั่ว ๆ ไป นั้นมีระดับความรับรู้ระดับรังและใช้ความรับรู้ระดับรังได้เท่าไหร่ เพียงใด ดังนั้น หากเด็กทารกหรือเด็กไร้เดียงสากระทำการให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น วินิจฉัยได้ว่าไม่ เป็นการกระทำการตามกฎหมาย เพราะเด็กยังไม่รู้สำนึกรักในการกระทำ แต่หากเด็กนั้นรู้สำนึกรักในการ

⁶² ดร. จีด เศรษฐบุตร ให้ข้อสังเกตว่า การวินิจฉัยเช่นนี้ทำให้กฎหมายมีช่องว่างและผู้เสียหายไม่ได้รับความเป็นธรรม เพราะผู้เสียหายจะพ้องร้องผู้ใดไม่ได้เลย และฐานะของบิดามารดาหรือผู้อนุบาลของผู้ไร้ความสามารถ กับบุตรเป็นดีกว่าเจ้าของสัตว์หรือผู้รับเลี้ยงรับรักษาสัตว์แทนเจ้าของเสียอีก เพราะแม้ว่าสัตว์จะทำลสมิคไม่ได้แต่หากเกิดความเสียหายเพราะสัตว์แล้ว ก็ต้องมีผู้รับผิดชอบ ดู (จีด เศรษฐบุตร “กฎหมายของประเทศไทยที่ใช้ ประมวล” หน้า 64) อย่างไรก็ตี กฎหมายของต่างประเทศ เช่น เยอรมัน ญี่ปุ่น และสวีเดน ก็บัญญัติไว้ในท่านอง เดียวกันว่า ผู้ทำลสมิคต้องรู้สำนึกรักในการกระทำ ดังนั้นหากผู้เยาว์หรือผู้วิกลจริตไม่รู้สำนึกรักในการกระทำ ก็ไม่เป็นการลสมิค ผู้ที่ต้องรับผิดด้วยก็ไม่มีความรับผิด (ดู จิตติ ติงศภัทฯ, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึง 452 ว่าด้วยมูลแห่งหนี้, หน้า 260.)

กระทำของตนเองและรู้ผิดชอบ ได้แล้วกระทำการอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น ถือได้ว่า เด็กนั้นมีการกระทำแล้ว ส่วนจะเป็นการกระทำโดย仗ใจหรือประมาทเลินเล่อ ก็ต้องคุ้งข้อเท็จจริงเป็นเรื่อง ๆ ไป หากต้องการวินิจฉัยว่าการกระทำของเด็กเป็นประมาทเลินเล่อหรือไม่ ก็ต้องใช้เกณฑ์การวินิจฉัยตามมาตรฐานของเด็กทั่วไปในระดับนั้นพึงกระทำ

กรณีที่ผู้เยาว์ทำละเมิด มาตรา 429 กำหนดให้บิดามารดาร่วมรับผิดในผลแห่งละเมิดนั้นด้วยเห็นได้ว่าความรับผิดตามมาตรฐานนี้เป็นเรื่องที่บิดามารดา มีส่วนผิดอยู่ด้วย เพราะเหตุว่าบิดามารดา มีหน้าที่ควบคุมดูแลเด็กผู้เยาว์ อีกทั้งกฎหมายยังให้อำนาจบิดามารดาในการใช้อำนาจปักครอง ซึ่งทำให้ผู้เยาว์ต้องอยู่ในความเชื่อฟังคำสั่งด้วย คำว่า “บิดามารดา” ในที่นี้หมายถึง บิดามารดาโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น (ผู้รับบุตรบุญธรรมถือว่าเป็นบิดามารดาตามความหมายของมาตรฐานนี้ด้วย ตามมาตรา 1598/28 ที่ว่าบุตรบุญธรรมย้อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรของบิดามารดาตามความหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น) เนื่องจากกฎหมายใช้คำว่า “บิดามารดา” จึงทำให้มีปัญหาน่าคิดว่าทั้งสองคนต้องรับผิดหรือรับผิดเพียงคนใดคนหนึ่ง เรื่องนี้มีความเห็นแตกแยกออกเป็น 2 ทาง คือ

ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าทั้งบิดาและมารดาต้องรับผิดร่วมกัน โดยให้เหตุผลว่าทั้งสองคนเป็นผู้ใช้อำนาจปักครองร่วมกัน ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1566 เว้นแต่เป็นไปตามกรณีมาตรา 1566 วรรค 2 ซึ่งให้บิดาหรือมารดารับผิดผู้เดียว คือ

1. บิดาหรือมารดาตาย
2. ไม่แน่นอนว่าบิดาหรือมารดา มีชีวิตอยู่หรือตาย
3. บิดาหรือมารดาถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ
4. บิดาหรือมารดาต้องเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาลเพราะจิตพิการ
5. ศาลสั่งให้อำนาจปักครองอยู่กับบิดาหรือมารดา

ดังนั้นความรับผิดของบิดามารดาจึงขึ้นอยู่กับการใช้อำนาจปักครองตามกฎหมาย⁶³ ว่า อำนาจการปักครองตามกฎหมายในขณะนั้นอยู่ที่ใครคนใดคนหนึ่งหรือทั้งสองคน อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า เนพะบิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งเท่านั้นที่ต้องรับผิด โดยให้เหตุผลว่า มาตรา 429 ตอนท้ายซึ่งบัญญัติว่า “...เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าคนใดใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่คุ้มครองทำอยู่นั้น”

⁶³ พจน์บุษปาคม. คำนบรรยายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด (แก้ไขเพิ่มเติมพิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพ : แสงทองการพิมพ์, 2523) หน้า 350.

ทำให้เข้าใจว่าจะต้องเป็นบิดาหรือมารดาซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่ดูแลเพียงคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ดังนี้ ความรับผิดชอบบิดามารดาจึงขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่าใครมีหน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น โดยคุ่าว่าบิดาหรือมารดาผู้ใช้อำนาจปกครองอยู่ในสภาพที่จะใช้อำนาจควบคุมบุตรผู้เยาว์ได้หรือไม่เป็นกรณี

อย่างไรก็ดี ปัญหานี้มีคำพิพากษากฎากรที่ 149/2526 วินิจฉัยให้บิดาและมารดารับผิดชอบทั้งสองคนโดย

อาจมีปัญหาอีกว่า หากผู้เยาว์ไม่มีมารดาเพราบามารดาตาย และมีเพียงบิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายดูแลอยู่เท่านั้น ผู้เสียหายจะเรียกร้องกับบิดานั้นได้หรือไม่ เนื่องจากเรียกร้องโดยอาศัยมาตรา 429 “ไม่ได้เพราบามิใช่บิดาโดยชอบด้วยกฎหมาย” แต่บิดานั้นก็อาจต้องมีความรับผิดตามมาตรา 430 ในฐานะเป็นผู้รับดูแลผู้เยาว์อยู่เป็นนิตย์

“วิกลจริต” ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กล่าวถึง “ผู้วิกลจริต” ไว้ 2 กรณีคือ ผู้วิกลจริตที่ศาลยังมิได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ และผู้วิกลจริตซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

ปัญหาว่า “บุคคลวิกลจริต” ตามมาตรา 429 จะหมายถึงบุคคลประเภทใด เรื่องนี้มีความเห็นแตกแยกออกเป็น 2 ฝ่าย

ฝ่ายหนึ่งเห็นว่า หมายถึง คนวิกลจริตซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถตามมาตรา 28 แล้วเท่านั้น ส่วนบุคคลวิกลจริตตามความเป็นจริงซึ่งศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถน่าจะบังคับตามมาตรา 430 โดยให้เหตุผลว่า มาตรา 429 กล่าวถึงผู้ร่วมรับผิดกับผู้วิกลจริตไว้ว่า คือ “ผู้อนุบาล” และผู้อนุบาลก็คือบุคคลที่ศาลแต่งตั้งให้เป็นผู้ดูแลผู้วิกลจริตซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ดังนั้นบุคคลที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถจึงย่อมยังไม่มีผู้อนุบาล หากตีความว่ามาตรา 429 หมายถึง ผู้วิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นผู้ไร้ความสามารถด้วยแล้ว ย่อมหากตัวผู้ร่วมรับผิดไม่ได้⁶⁴

อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า หมายถึง ผู้วิกลจริตซึ่งศาลจะสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถแล้วหรือไม่ได้ โดยมีเหตุผลว่ากฎหมายนิได้น้อมญัตติถึงคำว่า “วิกลจริต” ไว้เพียงใด จึงต้องหมายความถึงบุคคลวิกลจริตทั้งหมด ซึ่งเป็นผู้ที่ขาดสติที่เป็นปกติ อีกทั้งเห็นว่า หากกฎหมายมุ่งให้หมายถึง บุคคลวิกล

⁶⁴ ดู จีด เศรษฐบุตร, “กฎหมายของประเทศไทย”, หน้า 118. และ จิตติ ติงศภัทร, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึง 452 ว่าด้วยมูลแห่งหนี้, หน้า 261.

จริตที่สำคัญสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถโดยเฉพาะ แล้ว ก็จะบัญญัติว่า “ผู้ไร้ความสามารถ ” เสียเลย ไม่เห็นมีเหตุผลอะไรที่จะใช้คำว่า “วิกฤติ” เพื่อให้เข้าใจเอาเองว่าเป็นผู้ไร้ความสามารถแล้ว เท่านั้น ส่วนกรณีที่อาจมีปัญหาว่าคนวิกฤติที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถจะไม่มีผู้อนุบาลนั้น เห็นว่า ควรเป็นผู้ดูแลอยู่ตามความจริงตามมาตรา 28 คุณนั้นก็เป็นผู้อนุบาลเหมือนกัน

อาจมีปัญหาข้อสงสัยว่า คนวิกฤติกระทำการใดจะรู้สำนึกรักในการกระทำได้หรือไม่ เห็นว่ามาตรฐานนี้กำหนดขึ้นมาเพื่อให้ผู้มีหน้าที่ดูแลผู้วิกฤติหรือผู้เยาว์ก็ต้องใช้ความระมัดระวังในการดูแลให้เกิดความเสียหายได้บ้าง และเพื่อผู้เสียหายจะได้รับการชดใช้ทดแทนความเสียหาย ดังนั้นผู้ที่จะอ้างว่าคนวิกฤตไม่รู้ผิดชอบ ไม่รู้สำนึกรักในการกระทำอย่างไรก็ต้องนำสืบพิสูจน์ให้ศาลเห็นโดยอาศัยความรู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ หากพิสูจน์ได้ว่า ผู้วิกฤติได้กระทำการโดยไม่รู้สำนึกรักในการกระทำ ผู้วิกฤติก็ไม่มีความผิด แต่หากเป็นกรณีที่ยังรู้สำนึกรักในการกระทำอยู่บ้างเพียงแต่ไม่รู้สึกผิดชอบหรือยับยั้งตัวเองไม่ได้ ผู้วิกฤติก็ต้องรับผิด

● ข้อยกเว้นความรับผิดของบิดามารดาหรือผู้อนุบาล

ข้อยกเว้นความรับผิดมีอยู่เพียงกรณีเดียว คือ การอ้างว่าตนเองได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้นแล้ว โดยบิดามารดาหรือผู้อนุบาลนั้นต้องมีหน้าที่พิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังเพียงใด คำว่า “สมควร” จึงต้องดูพฤติกรรมเป็นกรณีๆ ไป ส่วนหน้าที่ดูแลซึ่งทำอยู่นั้น หมายถึงหน้าที่ดูแลซึ่งมีการปฏิบัติกันอยู่ตามขั้นบรรณเนียมประเพณีและความเป็นอยู่ของท้องถิ่นนั้นๆ เช่น บิดากับมารดาแยกกันอยู่โดยมิได้หย่ากัน บิดาอาจจะไปอยู่กับภริยาน้อยหรือไปอยู่ต่างประเทศ หรือไปทำงานต่างจังหวัด ก็ยังถือว่าบิดาและมารดาเป็นหน้าที่ดูแลและใช้อำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์ร่วมกันอยู่ จะอ้างว่าตนไม่มีหน้าที่ดูแลอยู่ตามความเป็นจริงย่อมไม่ได้ แต่อาจพิสูจน์ข้า烛ของความระมัดระวังได้ว่าตามพฤติกรรมดังกล่าวอาจใช้ความระมัดระวังในการดูแลได้มากน้อยเพียงใด

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลมีภัยการณ์ที่ต้องรับผิด

ฎ. 974/2508 มารดาต้องรับผิดฐานละเมิดร่วมกับผู้เยาว์ด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแก่หน้าที่ดูแล มารดาเห็นบุตรถือเป็นเงื่อนไขว่าตักเตือน บุตรไม่เชื่อฟัง กลับ

ເອົາປິນໄປໜ້ອນເສີຍ ພອລັບທັນມາຮຽນມາເລັ່ນອືກ ຄືອວ່າການວ່າກ່າວຕົກເຕືອນຂອງມາຮຽນເພີ່ງ
ເທົ່ານີ້ ແກ້ໄຂເພີ່ງພອກກັບການທີ່ຈະຕ້ອງໃຊ້ຄວາມຮັມດຽວວັນຕາມສາມາດແກ່ໜ້າທີ່ຄູແລນອງຕົນໃນສູານະ
ມາຮຽນໄມ່ ມາຮຽນຈຶ່ງຕ້ອງຮ່ວມຮັບຜິດໃນການທີ່ບຸຕຸຮົງປິນໂດຍປະມາຫາເປັນເຫດຖຸໃຫ້ຜູ້ອື່ນຕາຍ

กฎ. 149/2526 ການທີ່ຈໍາເລີຍທີ່ 2 ທີ່ 3 ຊຶ່ງເປັນບົດມາຮຽນຈາກອຳນວຍທີ່ 1 ໄດ້ຮູ້ເຫັນຍິນຍອນໃຫ້ຈໍາເລີຍທີ່ 1 ຂັບຈີ່
ຮອດຈັກຮາຍຍັນດີເປັນຕັ້ງແຕ່ອາຍຸເພີ່ງ 14 ປີເໝາຍ ກັບຍອມໃຫ້ຈໍາເລີຍທີ່ 1 ຂໍ້ອຣມາຂັ້ນຈີ່ຈ້າງເກີດອັນຕຽບໄດ້
ຈ່າຍ ຄືອໄດ້ວ່າຈໍາເລີຍທີ່ 2 ທີ່ 3 ໄນໄດ້ໃຊ້ຄວາມຮັມດຽວວັນຕາມສາມາດແກ່ໜ້າທີ່ຄູແລ ຈໍາເລີຍທີ່ 2 ທີ່ 3 ຈຶ່ງ
ຕ້ອງຮ່ວມຮັບຜິດຈົດໃຫ້ຄ່າເສີຍຫາຍໃຫ້ໂຈກກ່ຽວກັບຈໍາເລີຍທີ່ 1 ຜູ້ເຍົວໜຶ່ງຂັ້ນຈີ່ຮອດຈັກຮາຍຍັນດີໂດຍປະມາຫາຫນໍ
ບຸຕຸຂອງໂຈກກ່ຽວແກ່ຄວາມຕາຍ

กฎ. 2982/2529 ຮອດຈໍາເລີຍທີ່ 1 ມີໄຟ້ຫຼັກສຳດັກໜ້າຂ້າຍຂ້າງເຄີຍວ່າ ດ້ວຍຂວາໄຟໄມ່ຕົກແລ່ນລໍາເຂົ້າໄປໃນເສັ້ນທາງຮດ
ຍັນຕົ້ນຮຽນທີ່ 2 ດ້ວຍຈໍາເລີຍທີ່ 3 ແລະທີ່ 5 ຂັບສວນນາ ການເຄີຍວັນກັນຈີ່ຈ້າງເກີດຈາກຄວາມປະມາຫາຂອງ
ຈໍາເລີຍທີ່ 1

ຈໍາເລີຍທີ່ 2 ຜູ້ເປັນບົດມາຮຽນໃຫ້ຈໍາເລີຍທີ່ 1 ຜູ້ເປັນບຸຕຸອາຍຸເພີ່ງ 15 ປີ ຂັບຈີ່ຮອດຍັນດີອຳນວຍໄປຕາມ
ດັນນສາຫະລະອັນເປັນການເສີຍທີ່ຈະເກີດອຸບັດຫຼຸດໄດ້ຈ່າຍ ດັ່ງນີ້ ຈໍາເລີຍທີ່ 2 ມີໄດ້ໃຊ້ຄວາມຮັມດຽວວັນຕາມ
ສາມາດແກ່ໜ້າທີ່ຄູແລນູຕຸຮົງຜູ້ເຍົວໜຶ່ງຕ້ອງຮ່ວມຮັບຜິດໃນພລະເມີດກັບຈໍາເລີຍທີ່ 1

ຕ້ວອຍ່າງຄໍາພິພາກຢາຄາລູກົກາກຮົມທີ່ໄຟ້ໄປໜ້ອນໄຟ້ໄປ

กฎ. 612/2488 ບຸຕຸໂຕເປັນຫຼຸ່ມກລາຍເປັນບຸຄຄລອັນຫພາລູຕຸໄປໝຸດລູກສາວເຫານາ ຊຶ່ງແລ້ວວິສັຫ້ທີ່ບົດ
ມາຮຽນຈະໃຊ້ຄວາມຮັມດຽວຄູແລນູປ້ອງກັນໄດ້ ບົດມາຮຽນໄມ່ຕ້ອງຮ່ວມຮັບຜິດ

กฎ. 2056/2526 ນ. ບຸຕຸໂຈກກ່ຽວຂ້ອງໂຈກກ່າວ ບ. ບຸຕຸຈໍາເລີຍໜຶ່ງເປັນເພື່ອໄປເຖິງກັບນາງເວລາເທິ່ງ
ຄື່ນແລ້ວ ບ. ຂັບຮອດອຳນວຍໄປກັນ ບ. ອືກ ໂດຍຈໍາເລີຍໄມ່ທ່ານ ແລະໄມ່ມີພຸດຕິກາຮົມໄດ້ທີ່ສ່ວັດແສດງວ່າ ບ. ຈະທໍາ
ໜ້າທີ່ຂັບຮອດແທນ ບ. ລັງຈາກນັ້ນ ບ. ຂັບຮອດໄປໜ້ອນຮອດໂຈກກ່ຽວຫາຍເຖິງໄດ້ວ່າຈໍາເລີຍໄດ້ໃຊ້
ຄວາມຮັມດຽວຄູແລນູຕຸຮົງຕາມສາມາດແກ່ໜ້າທີ່ຄູແລນູຕຸຮົງຕາມສາມາດແກ່ໜ້າທີ່ໃນຂະໜ້າແລ້ວ ຈໍາເລີຍ
ໄມ່ຕ້ອງຮ່ວມຮັບຜິດກັບບຸຕຸຜູ້ເຍົວໜຶ່ງຕ້ວຍ ແຕ່ຈໍາເລີຍໄດ້ຕົກລົງຕ່ອນຫັນກັງຈານສອບສວນຍອນໜີໃຫ້ຄ່າເສີຍ
ຫາຍໃນການທໍາລະເມີດຂອງບຸຕຸຈໍາເລີຍ ຊົດຕົກລົງດັ່ງກ່າວຈຶ່ງຜູ້ພັນຈໍາເລີຍ

กฎ. 2732/2528 ການທີ່ຈໍາເລີຍທີ່ 1 ຊຶ່ງເປັນບຸຕຸຜູ້ເຍົວໜຶ່ງຈໍາເລີຍທີ່ 2 ແລະທີ່ 3 ຂອຍໝັ້ນຮອດຍັນດີອຳນວຍໄປ
ໃຫ້ແລະເກີດຄວາມເສີຍຫາຍ ໂດຍຈໍາເລີຍທີ່ 2 ແລະທີ່ 3 ຊຶ່ງເປັນບົດມາຮຽນໄມ່ໄດ້ຮູ້ເຫັນຕ້ວຍ ແລະ ໂຈກກ່ຽວໃຫ້ຈໍາເລີຍ

ที่ 1 ยึมโดยนิได้บอนกถ้าว่าจำเลยที่ 2 และที่ 3 ทำให้จำเลยที่ 2 และที่ 3 ไม่มีโอกาสทักทวงโจทก์และห้ามปราบจำเลยที่ 1 จึงเป็นการสุคิริสัยที่จำเลยที่ 2 และที่ 3 ซึ่งเป็นบิดามารดาจะใช้ความระมัคระวังดูแลจำเลยที่ 1 ตามสมควรแก่น้ำที่ จำเลยที่ 2 และที่ 3 จึงไม่ต้องร่วมกับจำเลยที่ 1 รับผิดต่อโจทก์

● ความรับผิดของผู้มีหน้าที่รับดูแล

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 430 บัญญัติว่า “ครูบาอาจารย์ นายจ้างหรือบุคคลอื่นซึ่งรับดูแลบุคคลผู้ไร้ความสามารถอยู่เป็นนิริย์ดีเข้าคราวก็ตี จำต้องรับผิดร่วมกับผู้ไร้ความสามารถใน การละเมิด ซึ่งหากได้กระทำลงในระหว่างที่อยู่ในความดูแลของตนถ้าหากพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นๆ มิได้ใช้ความระมัคระวังตามสมควร”

A teacher, employer or other person who undertakes the supervision of an incapacitated person either permanently or temporarily, is jointly liable with such person for any wrongful act committed by the later whilst under his supervision, provided that it can be proved that he has not exercised proper care.”

มาตรานี้ไม่ใช่เป็นบทสันนิษฐานว่าผู้รับดูแลหรือความคุ้มผู้ไร้ความสามารถเป็นผู้มีความผิด เพราะผู้เสียหายยังคงมีหน้าที่ต้องพิสูจน์ความสามารถระวังในการดูแลของบุคคลตามที่กฎหมายระบุไว้ด้วย จะเห็นว่ามาตรานี้มีข้อแตกต่างจากมาตรา 429 ตรงที่ว่าหน้าที่พิสูจน์ตามมาตรา 430 ผู้เสียหายจะต้องเป็นผู้พิสูจน์ให้ศาลมเห็นว่าบุคคลเหล่านั้นมิได้ใช้ความระมัคระวังตามสมควร

ดังได้กล่าวแล้วว่า ความหมายของคำว่า “บุคคลผู้ไร้ความสามารถ” ตามมาตรา 429 นั้น ยังมีความเห็นออกเป็น 2 ทาง ฝ่ายหนึ่งเห็นว่า บุคคลผู้ที่ทำละเมิดซึ่งเป็นผู้ไร้ความสามารถตามมาตรา 429 และ 430 นั้น มีความหมายเป็นอย่างเดียวกัน อีกฝ่ายหนึ่งกลับเห็นว่า คำว่า “ผู้ไร้ความสามารถ” ตาม มาตรา 430 มีความหมายกว้าง คือพิจารณาที่ข้อเท็จจริงเป็นหลัก มุ่งหมายถึงผู้ที่มีความสามารถไม่เท่าเทียมกับบุคคลธรรมดานามญูทั่ว ๆ ไป ความเป็นบุคคลไร้ความสามารถในที่นี้อาจจะเกิดจากสาเหตุอะไรก็ได้ เช่นหมายถึงผู้วิกฤติตามความเป็นจริง คนที่มีร่างกายผิดปกติหรือคนพิการที่มีความสามารถจำกัด หรือหมายถึงคนที่ซารภาพมาก ๆ แล้ว เช่นคนชาติที่อยู่ในความดูแลของสำนัก

สถานที่รับเลี้ยงคนชรา หรือหมายถึงคนที่ติดสูตรายมา หรือติดไข้สภาพติดอย่างแรง อย่างไรก็ตามมีความเห็นของนักกฎหมายส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้ไร้ความสามารถตามมาตรา 429 และ 430 มีความหมายเป็นอย่างเดียวกัน

บุคคลที่ต้องรับผิดตามมาตรา 430

กฎหมายกำหนดให้ผู้ไร้ความสามารถต้องรับผิดในการกระทำของตนเอง และบังเกณฑ์ให้บุคคลอื่นต้องมาร่วมรับผิดกับผู้ไร้ความสามารถนั้นด้วย คือ

- (1) ครูบาอาจารย์ มุ่งหมายถึงผู้รับคุณแล้วเดือนักเรียนที่เป็นผู้ไร้ความสามารถ เช่น เด็กโรงเรียนอนุบาล เด็กประถม เด็กมัธยม ที่ยังเยาว์วัยในเรื่องประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งยังไม่อยู่ในฐานะจะรับผิดชอบตัวเอง ได้อ่าย่างเพียงพอ แต่คงไม่หมายถึงเดือนักเรียนหรือนักศึกษาที่ค่อนข้างจะเป็นผู้ใหญ่และช่วยตัวเองได้แล้ว มิจดสำนึกรู้ผิดชอบดีแล้ว
- (2) นายช้าง คือในกรณีที่นายช้างมีลูกช้างที่เป็นผู้ไร้ความสามารถ เช่น นายช้างสั่งให้ลูกช้างซึ่งเป็นคนไร้ความสามารถเช่นเด็กเล็กๆ ไปทำงาน และถ้าลูกช้างคนนี้ไปทำให้เกิดความเสียหายขึ้น ผู้เป็นนายช้างก็อาจจะต้องร่วมรับผิดตามมาตรา 430
- (3) บุคคลที่รับคุณแล้วผู้ไร้ความสามารถ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย รับเลี้ยงหลานหรือสถานที่เดี้ยงคุเด็กเล็กๆ ซึ่งพ่อแม่เด็กจะเอามาไว้ตอนเข้าແลัวตอนเย็นก็มารับเด็กกลับ เพราะขณะนั้นเจ้าของสถานที่ก็เป็นผู้รับคุณตามมาตรา 430 บิดาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายแต่ได้คุณและบุตรอยู่ก็ต้องถือว่าเป็นบุคคลที่รับคุณแล้วได้

ฎีกาที่ 1206/2535 เจ้าของหอพักที่ผู้เยาว์เข้าอยู่ ถือไม่ได้ว่าเป็นบุคคลผู้รับคุณแล้วเยาว์ไว้ตามความหมายในมาตรา 430 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพราะเจ้าของหอพักมีหน้าที่เพียงดำเนินการกิจการหอพักและควบคุมการเข้าพักในหอพักเท่านั้น

ข้อยกเว้นความรับผิด

การอ้างข้อยกเว้นความรับผิดมีอยู่กรณ์เดียวคือ ผู้เสียหายพิสูจน์ไม่ได้ว่าบุคคลซึ่งต้องรับผิดตามมาตรา 430 นี้มิได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควร

ธ. 356/2511 เซ็นทรัลเกิดเหตุ ครูได้เก็บเอาไม้กระบอกพลาสติกที่เด็กนักเรียนมาทำลายและห้ามไม่ให้เล่นต่อไป ตอนหยุดพักกลางวัน นักเรียนคนหนึ่งได้เล่นกระบอกพลาสติกที่ห้องเรียนไป ให้นักเรียนอื่นๆ ของนักเรียนอีกคนหนึ่งบด พฤติการณ์เช่นนี้ ครูได้ใช้ความระมัดระวังตามสมควรแล้ว เหตุที่เกิดละเมิดเป็นการนอกเหนืออำนาจและวิสัยที่ครูจะดูแลให้ปลอดภัยได้ ครูจึงไม่ต้องรับผิดชอบ

● สิทธิไม่เบี้ย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 431 บัญญัติว่า “ในกรณีที่กล่าวมาในสองมาตราข้างต้น ท่านให้นำบทบัญญัติ แห่งมาตรา 426 มาใช้บังคับด้วย โดยอนุโลม”

“In the cases falling under the two foregoing Sections the provisions of Section 426 apply mutatis mutandis.”

ดังนั้นกรณีที่บิดามารดา ผู้อนุบาล ครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือบุคคลผู้รับคุณและต้องชดใช้ค่าสิน ใหม่ทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกไปแล้วตามบทบัญญัติของมาตรา 429 และ 430 กฎหมายเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านี้ใช้สิทธิไม่เบี้ยนบุคคลผู้ไร้ความสามารถซึ่งเป็นผู้กระทำการดังนั้นได้ในทำนองเดียวกับที่นายจ้างไม่เบี้ยลูกจ้างได้นั้นเอง

คำตามท้ายบท

ข้อ 1. อ้างผู้เยาว์เป็นบุตรโดยชอบของ โองและเอียด มีภูมิคุณนาอยู่จังหวัดพิจิตร โองและเอียดได้ส่งอี็งมาเรียนหนังสือที่จังหวัดอุทัยธานี โดยฝากให้พักอาศัยอยู่กับแอ้ว คุณยายของอี็ง อี็งชอบเล่นปืนลูกกระดองแอ้วไว้ปิงก่อนเล่นอยู่เป็นประจำ โดยแอ้วมีได้ว่ากล่าวห้ามป่าน วันหนึ่งอี็งเอานปืนไว้ปิงนกเล่นในห้องน้ำ กระสุนปืนพลาดเลยไปถูกกระเบื้องของนายฟ้า ซึ่งกำลังกินหม้ออยู่กลางห้องถึงแก่ความตาย ดังนี้ ฟ้าจะเรียกร้องค่าสินใหม่ทดแทนจากผู้ใดได้น้าง อย่างไร

ลงคำตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420, 429 และ 430

วินิจฉัย ตามปัญหาฟังได้ว่า อีํงผู้เยาว์ได้กระทำละเมิดต่อพี่ฯ ตามมาตรา 420 เพราะเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้ทรัพย์สินของพี่ฯ ได้รับความเสียหาย อีํงผู้เยาว์และเป็นผู้ไว้ความสามารถจึงต้องรับผิดในผลแห่งละเมิดต่อพี่ฯ

ในขณะที่อีํงทำละเมิดนั้น อีํงอยู่ในความดูแลของเอ๊วคุณยายของตน และอีํงเป็นผู้รับดูแลตามมาตรา 430 และเมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่าเอ๊วได้รู้ว่าอีํงหลานของตนชอบเล่นเอาปืนไปยิงกันเล่นเป็นประจำ แต่กล้ามิได้ว่ากล้าวห้ามปราบ เอ๊วจึงเป็นผู้ที่ขาดความระมัดระวังในการดูแลหลานซึ่งเป็นผู้เยาว์และผู้ไว้ความสามารถ แล้วจึงต้องร่วมรับผิดกับอีํง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 430

สำหรับโอล์และเอีํดแม็จะเป็นบิดามารดาโดยชอบ มีหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องอบรมดูแลว่ากล้าสั่งสอนบุตรผู้เยาว์ตาม แต่ขณะเกิดเหตุนั้นอีํงซึ่งเป็นบุตร ได้อยู่ในความดูแลของเอ๊วซึ่งเป็นยาย โอล์และเอีํดมิได้ไกกรองดูแลอยู่ จะถือว่าตนเองขาดความระมัดระวังในการดูแลซึ่งทำอยู่นั้นไม่ได้ โอล์และเอีํดจึงไม่ต้องร่วมรับผิดกับอีํงในผลแห่งละเมิดแต่อย่างใด

สรุป แล้วฟ้าย่อมเรียกร้องให้อีํงและเอ๊วร่วมรับผิดชอบใช้ค่าสินใหม่ทดแทนได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 430 ประกอบมาตรา 420 ดังกล่าวมาข้างต้น

ข้อ 2 อีํงคนตัวเดียวจะต้องรับผิดชอบอาชีพอยู่ด้วยการตั้งวงศ์ศรีคนตาบอด มีขาว เภียด ขาวด และโซดา ซึ่งล้วนแต่เป็นคนตาบอดเป็นนักดนตรีและนักร้องไหระจำง อีํงเช่าบ้านหลังหนึ่งไว้และพักอาศัยอยู่กับคนตาบอดทั้งสี่ โดยอีํงเป็นคนดูแลจัดการเรื่องความเมินอยู่และอาหารการกิน และทุก ๆ วันอีํงจะพาคนตาบอดทั้งสี่ ไปเล่นดนตรีตามสถานที่ต่าง ๆ เมื่อมีรายได้อีํงจะซักส่วนไว้ครึ่งหนึ่ง ที่เหลือก็แบ่งให้ขาว เภียด ขาวด และโซดาคนละเท่า ๆ กัน วันหนึ่งขณะที่เล่นดนตรีเสร็จ ขาวเดินเข้ามานอนไปกองโดยลำพัง โดยอีํงมิได้จุงมือพาเดินเข้ามานอนอย่างที่เคยปฏิบัติ เพราะอีํงมัวแต่ยืนคุยกับเพื่อนของตนเพลินไป โอล์ขับรถยนต์ของตนมาโดยปกติ และเนื่องจากขาวเข้ามานอนมาโดยระยะกระชั้นชิดมาก โอล์เกร็งรถไม่ทันจึงชนจึงชนขาวได้รับบาดเจ็บ รถของโอล์ขังเฉล่อนไปชนเก้าอกางคนนนได้รับความเสียหาย ขาวฟ้องโอล์ให้รับผิดให้รับผิดชอบใช้ค่ารักษายาบาล ขณะเดียวกันโอล์ก็ฟ้องขาวและอีํงให้รับผิดชอบใช้ค่าซ่อมรถยนต์ ให้ท่านวินิจฉัยตามหลักกฎหมายละเมิด

ธงคำตอบ

หลักกฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 420, 430, และ 437

วินิจฉัย ขาวจะฟ้องโองไว้รับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นค่ารักษาพยาบาลไม่ได้ เพราะแม้ความเสียหายจะเกิดจากภายนอกหนาที่เดินด้วยกำลังเครื่องจักรกล ซึ่งกฎหมายสันนิษฐานให้ผู้ครอบครองหรือควบคุมภายนอกหนาจะต้องรับผิดชอบประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 437 กำหนดแล้วกฎหมายก็กำหนดข้อยกเว้นแก่ตัวหักล้างไว้ในมาตราเดียวกันว่า ถ้าเป็นเหตุสุดวิสัยก็ได้ หรือเป็นเรื่องที่เกิดจากความผิดของผู้ต้องเสียหายเองก็ได้ ผู้ครอบครองหรือควบคุมภายนอกหนาอันเดินด้วยเครื่องจักรกลก็พ้นความรับผิด ในกรณีตามปัญหาเห็นได้ว่า เป็นความผิดของขาวเองที่ข้ามถนนไปโดยลำพังเองทั้ง ๆ ที่โดยปกติแล้ว อิ่งจะต้องเป็นคนพากล้าม ประกอบกับขาวได้ข้ามถนนไปในระยะกระชั้นชิด และโองกีขับรถชนต์ของตนนาอย่างปกติ จึงฟังได้ว่ากรณีที่รถชนต์ของโองชนขาวนั้น ขาวเป็นฝ่ายผิดเอง จึงทำให้เกิดความเสียหายขึ้น โองจึงพ้นความรับผิด

โองสามารถฟ้องขาวและอิงให้ร่วมรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายได้ตามมาตรา 430 เพราะข้อเท็จจริงฟังได้ว่าขาวประมาทเลินเล่อที่ข้ามถนนไปโดยไม่มีคนนำพาอย่างที่เคยปฏิบัติเป็นการกระทำโดยขาดความระมัดระวังตามพฤติกรรม เป็นเหตุให้โองไม่สามารถหยุดรถได้ทันท่วงที และเกิดความเสียหายขึ้น ขาวจึงต้องรับผิดต่อ โองมาตรา 420 ประกอบกับมาตรา 430 โดยถือว่าขาวเป็นผู้ได้รับความสามารถความเป็นจริง แต่กีบังคงต้องรับผิดแห่งละเมิด

ส่วนอิงย่อนอยู่ในฐานะผู้รับคุณแล้วก็ไร้ความสามารถอยู่เป็นนิตย์ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่าขึ้นขาดความระมัดระวังในการดูแลขาวผู้ไร้ความสามารถ จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายขึ้นอิงจึงต้องร่วมรับผิดกับขาว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 430 ที่กล่าวมาข้างต้น

สูภาษิตกฎหมาย

STABIT PRAESUMPTIO DONEC PRBETUR IN CONTRARIUM

สิ่งทั้งหลายย่อมเป็นไปตามข้อสันนิษฐานของกฎหมาย เว้นแต่จะพิสูจน์ให้เห็นเป็นอย่างอื่น